

JMG

Kandidatuppsats i
journalistik

VT17 2017-05-10

Institutionen för
journalistik, medier och
kommunikation

www.jmg.gu.se

”Kalla krigets vibbar känns i ryggmärgen”

En kvalitativ innehållsanalys av hur fyra svenska dagstidningar
skildrade ryska påsken

Författare: Johannes Malmgren
Handledare: Tomas Odén
Kursansvarig: Mathias A. Färdigh

GÖTEBORGS UNIVERSITET
JOURNALISTIK, MEDIER OCH KOMMUNIKATION

JMG

Abstract

On 22 April, 2013 the Swedish newspaper Svenska Dagbladet carried a story that Russian military aircraft had practised simulated bomb attacks on Swedish targets, near Swedish airspace on the night of March 29. The Russian exercise was the first of a series of events, including the Russian annexation of Crimea, that preceded and may have influenced changes in Swedish public opinion toward Russia, that was increasingly viewed as a threat.

The purpose of this thesis is to examine how four Swedish newspapers, Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Expressen and Aftonbladet, reported about the Russian exercise. Especially with regards to how Sweden and Russia was depicted in reports.

The method used is Ethnographic Content Analysis. Every article on the Russian exercise published between 22–30 April has been included in the study. Results show that Russia was viewed as a threat, undergoing changes and becoming more ambitious. Comparisons to the Soviet Union were common. The lack of response of the Swedish air force to the exercise was depicted as insufficient and surprising. Demands for more resources to the military and for Swedish membership in NATO were commonly made. This is in accordance with the theory of David L. Altheide about the use of threats as a culturally unifying theme, and risks as justifying certain measures. It seems possible that reports on the Russian exercise helped shape an increasingly positive public attitudes towards NATO and increased military spending.

Keywords: Russia, military exercise, Ethnographic Content Analysis, Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Expressen, Aftonbladet

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
DEPT OF JOURNALISM, MEDIA AND COMMUNICATION

Innehållsförteckning

Inledning	5
Syfte och frågeställning	7
Bakgrund	8
Samhällelig relevans	9
Teori	10
Tema, "frame", diskurs.....	10
Rädsla och riskkommunikation.....	11
Tidigare forskning	12
Metod	14
Kvalitativ innehållsanalys.....	14
Etnografisk innehållsanalys	14
Analysschema	16
Material och urval.....	16
Validitet och reliabilitet	17
Resultat	20
Vad handlar artiklarna om?.....	20
Artiklar som redogör för händelser.....	20
Artiklar som analyserar och värderar händelser	21
Tabell	22
Hur beskrivs incidenten?	23
Aktörer i artiklarna	25
Svenska politiker.....	25
Försvarsmakten	26
Anonyma källor	27
Sakkunniga personer och rapporter.....	28
Röster från utlandet	28
Ryssar.....	29

Återkommande sakfrågor i nyhetsrapporteringen om ryska påsken	29
Den säkerhetspolitiska situationen	29
Sveriges agerande och inre förhållanden.....	29
Hur Ryssland, och ryskt agerande skildras	31
Rysslands agerande och motiv vid incidenterna.....	31
Rysslands beteende i ett större perspektiv.....	32
Hur Sverige, och svenskt agerande, skildras	34
Förstasidor och bilder.....	37
Förstasidor.....	37
Bilder	38
Generella drag i framställningen av ryska påsken.....	39
Allmänna drag	39
Särdrag i enskilda tidningar	41
Diskussion	42
Resultatet i förhållande till tidigare forskning.....	42
Rädslans diskurs och riskkommunikation.....	42
Kan nyhetsrapporteringen ha bidragit till förändringar i den svenska opinionen?	43
Sammanfattning	45
Förslag på vidare forskning.....	46
Källförteckning	47
Litteratur.....	47
Artiklar	48

Inledning

29 mars 2013, natten till långfredagen, flög två ryska bombplan, eskorterade av fyra jaktplan mot Sverige. Vid den Gotska Sandön, bara några mil från svenskt luftrum, övade bombplanen fingerade angrepp mot mål i Stockholmstrakten och i södra Sverige. De ryska planen kunde genomföra sin övning ostört, därför att Sverige vid tillfället inte hade några jaktplan i beredskap. Denna incident skulle senare få namnet "ryska påsken" och Natos generalsekreterare menade i en rapport 2016 att det förmodligen var en simulerad kärnvapenattack (Holmström, 2016, 2 februari). Ryssland har å sin sida karakteriserat påståenden om simulerade bombningsattacker mot Sverige som ett "medialt påhitt" (Holmström, 2016, 22 april).

Händelsen förblev hemlig fram till att källor inom försvaret läckte uppgifter till *Svenska Dagbladet* som publicerades 22 april. Ryska påsken var den inledande av en rad händelser som under ett års tid kom att präglade nyhetsrapporteringen om Ryssland. I februari 2014 avsattes Ukrainas president Viktor Janukovitj, vilket ledde till att Ryssland annekterade Krim, samt understödde proryska uppror i östra Ukraina. Hösten samma år jagade försvaret förmodade ryska ubåtar i Stockholms skärgård.

Enligt de nationella SOM-undersökningarna var andelen som uttryckte oro för utvecklingen i Ryssland hösten 2013 52 procent. Hösten 2014 hade andelen ökat till 80 procent. I "Skärpt försvarsdebatt – Nato, Ryssland och försvarsutgifter" menar Ulf Bjereld och Karl Ydén att en stor del av förklaringen till den ökade oron för Ryssland har sin grund i nyhetsrapporteringen om kriget i östra Ukraina 2014. 2012 ställdes inte frågan om oro för Ryssland i nationella SOM-undersökningen, vilket innebär att uppgift om hur opinionen utvecklades under den period ryska påsken skedde saknas (Bjereld & Ydén, 2015, s 291). Däremot ökade stödet för svenskt Natomedlemskap under perioden 2012–2013 markant, från 17 till 29 procent av de svarande, samtidigt som motståndet, som legat stabilt kring 45 procent i över tio års tid, minskade från 45 till 34 procent (ibid., s 294).

Frågan om hur Ryssland, och Rysslands agerande, gestaltas i svenska medier är en källa till kontroverser. Debatten i svensk press om Martin Kraghs och Sebastian Åbergs artikel om Rysslands försök att påverka svensk opinion genom att sprida proryska budskap i svenska media visade nyligen på det (Kragh & Åberg 2017).

En utgångspunkt för föreliggande studie är att massmedias agendasättande har stor påverkan på opinionsbildningen. Nyhetsrapporteringen om den ryska påsken är då ett av flera fall som kan förklara den senare svängningen i opinionen angående oron för Ryssland och inställningen till alliansfriheten. Exemplet ryska påsken är också ett fall av nyhetsrapportering om risker, hot, och upplevd utmaning från främmande makt mot Sverige. Detta fall är därför av intresse som ett exempel på svenska mediers riskkommunikation när det gäller uppfattade militära hot mot Sverige, i synnerhet Ryssland.

Tabell 1. Svenska folkets oro för Ryssland, 2008, 2013 och 2014, i procent

År	Andel mycket/ganska oroad
2008	55
2009	-
2010	-
2011	-
2012	-
2013	53
2014	80

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2008, 2013 och 2014. Hämtat ur Bjereld & Ydén (2015) s. 291

Kommentar: Frågan om oro för Ryssland ställdes inte 2009–12

Tabell 2. Svenska folkets inställning till medlemskap i Nato, 2003–2013, i procent

År	Bra förslag	Varken eller	Dåligt förslag
2003	22	34	44
2004	20	33	47
2005	22	32	46
2006	22	32	46
2007	19	37	44
2008	24	35	41
2009	22	36	42
2010	18	35	47
2011	19	37	44
2012	17	38	45
2013	29	37	34

Källa: De nationella SOM-undersökningarna 2003–2013. Hämtat ur Bjereld & Ydén (2015) s. 294

Syfte och frågeställning

Denna uppsats syfte är att undersöka fyra svenska dagstidningars skildring av incidenten vid Gotska Sandön 29 mars 2013. Perioden under, och direkt efter, att denna händelse blivit offentliggjord. Frågor om enskilda inslag i skildringen, om hur incidenten och parterna, Sverige, Ryssland och andra inblandade parter, framställdes, och vilka som kom till tals i framställningen ingår.

Hur gestaltades ryska påsken i svensk press?

Vilka parter och sakfrågor lyftes upp, vilka attribut användes för att beskriva parter och sakfrågor?

Vilka fick komma till tals och vad/vilka fick fungera som källor?

Vilken syn på själva incidenten, Ryssland respektive Sverige uttrycks?

Frågeställningen besvaras genom en kvalitativ innehållsanalys av tidningarnas artiklar om incidenten, från att den avslöjades 22 april, till att nyhetsrapporteringen i frågan avtog 30 april.

Bakgrund

Incidenten 29 mars vid den Gotska Sandön, som också kallas ryska påsken, och den följande nyhetsrapporteringen om och reaktionerna på den skedde i ett visst historiskt sammanhang. För att förstå detta sammanhang kan det vara lämpligt att känna till vissa omständigheter och händelser som präglade kontexten ifråga.

Under kalla kriget hade Sovjetunionen en aktiv militär närvaro över Östersjön. Under 1980-talet genomförde Sverige ett flertal ubåtsjakter. Dessa blev vitt omskrivna i svenska massmedier, och ett centralt inslag i den försvarsvarspolitiska diskussionen. I synnerhet efter att den sovjetiska ubåten U137 gått på grund i Karlskronas skärgård 1981 (Oredsson, 2003, s 212). Denna period av förnyat kallt krig som föregick Sovjetunionens fall präglades av oro för upprustning och kärnvapenhot. I november 1981 kommenterade försvarskommittén situationen i en slutbetänkandet till en utredning så här:

”... kärnvapenutvecklingen i vårt närområde inger oro. (...) Undersökningen av den sovjetiska ubåt, som grovt kränkt svenskt territorialvatten, ger anledning befara, att kärnvapen finns på ett större antal sovjetiska fartyg i Östersjön.” (Oredsson, 2003, s 217)

Fram till Sovjetunionens fall 1991 förekom att sovjetiskt stridsflyg flög nära mot mål i Sverige, för att vända först vid gränsen till svenskt luftrum. Efter 1991 följde en längre period av avspänning då Rysslands stridsflyg inte var lika aktivt på Östersjön, och flygningarna nära svenskt luftrum upphörde. Detta ändrades först 2011 då Ryssland återupptog sina militära flygövningar i närheten av svenskt territorium (Holmström, 2013, 22 april).

Flygvapnet har i Sverige ansvar för att stoppa kränkningar av svenskt luftrum. Detta uppdrag utförs av det som kallas Strilbataljonen. Strilbataljonen ska dygnet runt övervaka och förhindra kränkningar. Det innebär att flygförband hela tiden måste finnas i beredskap. Hösten 2012 skrev riksrevisionen i en rapport angående Försvarsmaktens årsredovisning att det bara funnits stridsflyg i beredskap mellan vissa tider årets alla dagar. Detta angavs bero på resursbrister i incidentberedskapen. (Eidevall, Holmström & Åkerman, 2013, 23 april)

Samhällelig relevans

Incidenten vid Gotska Sandön ingår i en större kontext av en rad händelser som sammanfaller med, och kan ha påverkat, förändringar i opinionen rörande svensk försvars- och säkerhetspolitik, och angående inställningen till Ryssland (se tabell 1 och 2 ovan). Denna studie gör inte anspråk på att kunna verifiera eventuella samband mellan hur det skrevs om ryska påsken, och opinionsförändringar. Däremot antas i den här studien att det är möjligt att skildringen av ryska påsken i nyhetsmedier kan ha bidragit till förändringar i opinionen.

Enligt den dagordningsteori som formulerades av Maxwell McCombs 1972 har massmedia en förmåga att påverka vilka samhällsfrågor människor anser är viktiga. Enligt denna teori kan dagordningen medier drivit en viss tidsperiod exempelvis påverka hur människor svarar i enkätundersökningar (McCombs, 2006, s. 78). McCombs teori kan sägas vara en del av utvecklingen bort från att medieeffektsforskningen fokuserade på publikens politiska åsikter mot att man i den angloamerikanska forskningen också undersökte hur medier påverkar människors verklighetsuppfattningar (Asp, 1986, s. 18).

I McCombs ursprungsstudie jämfördes vilka frågor som prioriterades i media med vad medborgarna uppfattade som viktigt, och man fann ett starkt samband. Människor tenderar att lägga större vikt vid de frågor som prioriteras i media. Detta samband har sedan dess fått ett större empiriskt stöd från hundratals studier runtom i världen. (Shehata, 2012, s. 320).

Dagordningsteorin har utvecklats till att inte bara omfatta sambandet mellan sakfrågor i medier och människors verklighetsbild, utan innefattar också andra medieeffekter. Med dagordningsteorin har inte bara vad media rapporterar om undersökts, utan också hur. Dagordningsteorin har en första nivå som handlar om vilka objekt (sakfrågor och aktörer) media rapporterar om. Den har också en andra nivå som handlar om vilka attribut som tillskrivs dessa objekt, och i vilken mån dessa attribut påverkar hur människor ser på sakfrågorna och aktörerna. När det gäller aktörer är ett vanligt angreppssätt att studera vilka substantiella attribut (ideologi, kvalifikationer, bakgrund) och affektiva attribut (huruvida aktören framställs positivt eller negativt i studien) och se om framträdande attribut i massmedia svarar mot människors uppfattningar om aktören. Flera studier har bekräftat att dagordningens andra nivå påverkar människors verklighetsuppfattning (Shehata, 2012, s. 324).

Med dagordningsteorin, och den forskning som stöder denna, går det att hävda att massmedier har en stor agendasättande effekt, och att det inte bara gäller vad medier rapporterar om, utan också hur frågor och aktörer gestaltas i nyhetsrapporteringen. Med detta i åtanke är det tänkbart att skildringen av ryska påsken bidrog till att forma opinionen. I ljuset av föreliggande studies resultat diskuteras vad en sådan påverkan skulle kunna bestå i, i uppsatsens avslutande kapitel.

Teori

Tema, "frame", diskurs

Av stor betydelse för denna studie är frågan om betydelse och vilka frågor och fenomen som det fokuseras på i det studerade materialet. För att undersöka detta används i studien ett antal begrepp som verktyg ifråga om hur innehållets egenskaper kan förstås och kategoriseras. När David L. Altheide beskriver sin ECA-modell, den modell för kvalitativ innehållsanalys som används i denna uppsats, föreslår han följande begrepp som användbara verktyg för att förstå och kategorisera innehållets egenskaper:

Altheide beskriver "frames" som väldigt breda tematiska fokus, eller definitioner i till exempel en artikel. Han liknar det vid ramen som separerar en tavla från väggen den hänger på. Hur till exempel en händelse ramas in på ett sätt som möjliggör vissa tolkningar, och avgränsar händelsen från andra tolkningar. Ett exempel han anför på frames är droganvändning som ett vårdproblem i motsättning till ett polisiärt problem (Altheide, 1996, s. 30).

Teman är enligt Altheides definition allmänna betydelser och definitioner, eller "miniframes" i till exempel artiklar. Medan frames är allmänna, övergripande, fokus, är teman återkommande teser i artiklar som passar in under vissa frames. (Altheide, 1996, s. 31)

Med Altheides definition är det orden och de direkta budskapen i dokument som bär på diskursen som reflekterar teman, som i sin tur hålls ihop av en frame. Diskurs innebär här de parametrar av meningsfull betydelse som används för att tala om olika saker, i motsättning till till exempel frames som är allmänna perspektiv, eller "superteman" på saker (Altheide, 1996, s. 30).

Rädsla och riskkommunikation

I *Media Edge: Media Logic and Social Reality* undersöker David L. Altheide hur medialogik, förmedlingen av händelser genom massmedia, och den sentida utvecklingen av dessa saker, konstruerar den sociala verkligheten. Enligt Altheide dramatiserar och presenterar massmedia händelser i enlighet med stereotyper och narrativ som har tydlig kulturell och emotionell resonans. Han menar vidare att utvecklingen av informationsteknologi lett till att enskilda mediakonsumenters konsumtion skiljer sig åt därför att den numera bland annat syftar till att särskilja och bekräfta den enskilda konsumentens identitet. Men "dåliga saker" som katastrofer och risker, brott och rädsla, som Altheide menar utgör kärnan av innehållet i samtida nyheter, kan användas för att förena den heterogena publiken eftersom konflikt förenar (Altheide, 2014, s. 57–58).

Rädsla är i media dramaturgiskt konstruerat kring familjära och dramatiska scenarier som ger stöd åt övergripande narrativ om risker och säkerhet. Altheide menar till exempel att 11 september-attackerna 2001 markerade en milstolpe i hur rädsla används i medier. Detta eftersom denna händelse innebar skapandet av ett övergripande narrativ om terrorism som vid sidan av exempelvis ett narrativ om kriminalitet enligt Altheide blivit något som formar vad människor tar för givet om händelser. Samt vilka förväntningar de har på vilken typ av beteenden och åtgärder dessa händelser fordrar (Altheide, 2014, s. 58–59).

Rädsla blir ett mäktigt redskap när det används som ett allmänt ramverk för att rama in och definiera nyhetshändelser. Altheide använder här ett maktbegrepp där makt förstås som förmågan att definiera en situation. Han menar vidare att den roll rädsla spelar i att definiera situationer används för att ge stöd åt olika säkerhetspolitiska antaganden och åtgärder. Åtgärder och antaganden som i hög grad går ut på ökad statlig kontroll och dominans gentemot den egna befolkningen. (Altheide, 2014, s. 59). När det gäller terrorism-narrativet menar Altheide att detta får terrorism att framstå som gränslöst farlig, och därför framstår nästan vilka åtgärder som helst motiverade för att stoppa terrorism. Vidare menar Altheide att terrorism definierats som ett tekniskt problem. När terrordåd inte stoppas framställs det som tekniska misslyckanden, antingen gällande informationsdelning eller interventioner (ibid., s. 72).

Den genomgripande kommunikationen, medvetenheten och förväntan om att risker och fara är en central del av vardagslivet som Altheide menar präglar samtida nyheter, uttrycker enligt

Altheide en rädsans diskurs. Altheide tar i det här sammanhanget upp Ulrich Becks teori om "risksamhället", som enligt Altheide kan summeras som samhället som primärt orienterat mot riskhantering. Rädslans diskurs hänger samman med idén om ett risksamhälle (Altheide, 2014, s. 117–118).

Enligt Altheide är riskkommunikation en central beståndsdel av risksamhället. Riskkommunikation definieras som påståenden om att exempelvis faktauppgifter om ett visst ämne, till exempel terror, brottslighet, miljöproblem, kan innebära kända negativa konsekvenser. Riskkommunikationen förekommer framförallt i kontexter där rädsans diskurs uttrycks (Altheide, 2014 s 118–119). Enligt Altheide är problemet med riskkommunikationen inte att den informerar oss om potentiella faror, problemet är att kommunikationen är selektiv, tenderar att förenkla företeelser och ensidigt fokuserar på vissa risker. Altheide menar exempelvis att perspektivet i amerikanska nyheter och underhållning skiftat mellan 1960 och 2000-talet från ett fokus på den anklagade och dennes rättigheter, till ett fokus på åklagarsidan och dennes rättigheter. Här menar Altheide att en viktig del av förklaringen till det skiftet är genomgripande riskkommunikation om brottslighet som en risk, där ett enskilt fokus på statens förmåga att stoppa och lagföra brottslingar är rådande. På 1990-talet förekom i USA utbredd riskkommunikation om skolsäkerhet på grund av rapporter om vapen, droger och gängbildningar på skolor. Riskkommunikationen ledde till att många skoldistrikt började ha exempelvis metalldetektorer och beväpnad polis på skolområden. 2005 var stora delar av opinionen, samt nyare forskning, eniga om att dessa säkerhetsåtgärder inte fungerade, men vid det laget var förändringarna på många håll institutionaliserade, och svåra att göra ogjorda (ibid., s. 120–121).

Ett annat problem med rädsans diskurs och riskkommunikation är enligt Altheide att en del av de hot medier uppfattar och upprepar överdrivs, men eftersom upprepningen i media byggt upp en förväntan hos publiken fortsätter medier att ta fram exempel på hoten ifråga. Detta eftersom medielogiken enligt Altheide gör företeelser medier skildrar välbekanta, samtidigt som publiken dras till det välbekanta (Altheide, 2014, s. 132).

Tidigare forskning

När det gäller uppfattade yttre hot mot Sverige är det framförallt Ryssland som historiskt stått i centrum. I Sverker Oredssons *Svensk oro: Offentlig fruktan i Sverige under 1900-talets senare hälft* görs ett försök att översiktligt redogöra för källorna till offentlig fruktan i Sverige. Här är

Ryssland en kontinuerlig källa till oro i Sverige, även om graden av oro för Ryssland, samt skälet till denna oro varierat över tid (Oredsson, 2003, s. 372). Oredssons bok ansluter sig till den typ av forskning om hur hot uppfattas i Sverige, där det är regeringens, Försvarsmaktens, partiers och politikernas uppfattning av hotbilden som är i centrum, även om Oredsson också undersöker svenska folkets uppfattningar.

En del tidigare forskning berör emellertid på olika sätt frågan om hur Ryssland, och Rysslands agerande, gestaltas i svensk nyhetsrapportering. Hur svenska medier skildrat incidenter som den vid den Gotska Sandön 2013, eller de misstänkta ryska ubåtarna i Stockholms skärgård 2014 tycks däremot mer utforskat.

Myndigheten för Samhällsberedskap släppte en rapport 2016, *Ukraina och informationskriget – journalistik mellan ideal och självcensur*, som berör svensk såväl som rysk, ukrainsk och polsk rapportering om Ukrainakonflikten. Här stack Sverige ut som ett land som var starkt inlemmat i det västliga nyhetssystemet. Mycket material kom från västliga nyhetsbyråer. Vidare menade rapportens författare att journalistiken i alla studerade länder hade svårt att ge publiken en förståelse för konflikten från olika parterers perspektiv.

I *En analys av den svenska tidningsrapporteringen under Krimkrisen* analyserar Kenny Grip genom en kvalitativ diskursanalys hur de fyra största svenska tidningarna (*Aftonbladet*, *Expressen*, *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet*) under en period skildrade krisen. Grip kommer fram till en skillnad mellan kvällstidningar i förhållande till morgontidningar, där kvällstidningarna är mer benägna till dramatiska och något mer värderande artiklar. Enligt Grip tenderar en majoritet av svenska medier han studerat att i Ukrainarapporteringen tolka konflikten som ett "vi och dem" där Ryssland får skurkrollen, och identifikationen är med västmakterna.

Det västliga nyhetssystemets sätt att gestalta Ryssland har undersökts av Mihai Moscovici i *Russia's portrayal in the Western media: A quantitative analysis of leading media agency news stories in 2007*. Moscovici utför här en kvantitativ innehållsanalys av ett urval nyhetsartiklar från Associated Press, BBC och Deutsche Welle. Undersökningen visar på en tendens till att Ryssland gestaltas som ett "rising threat", och att Ryssland i nyhetsrapporteringen sätts i samband med begrepp som "Cold War", "troubled democracy" och "partnership".

Svenska mediernas nyhetsrapportering kring Ukrainakrisen, med avseende på tendenser i artiklarna, gestaltningen av de olika sidorna, och av Sverige i förhållande/motsättning till

Ryssland, är alltså utforskade områden. Trots den direkta kopplingen mellan Ryssland och Sverige, som inte är lika tydlig i forskningen om kriget i östra Ukraina, och svensk medias skildring av detta, finns emellertid ingen liknande forskning om ryska påsken. Även nyhetsrapporteringen om ubåtsjakten i Östersjön hösten 2014 tycks vara utforskat. Här finns alltså luckor som kan fyllas. Jag motiverar valet av ryska påsken, istället för till exempel ubåtsjakten, med att ryska påsken var den första incidenten i sitt slag på många år. En grundlig analys av nyhetsrapporteringen kring ryska påsken skulle kunna utmana den utbredda uppfattningen om att det var först med Ukrainakrisen som medias agendasättande ledde till en drastisk förändring i oron för Ryssland.

Metod

Kvalitativ innehållsanalys

Denna studies syfte är att undersöka hur fyra svenska dagstidningar skildrade ryska påsken perioden då denna händelse blev känd. För att uppfylla detta syfte, samt besvara frågeställningarna, som i sin tur är utarbetade ur teori och tidigare forskning, används kvalitativ innehållsanalys.

Skulle det vara möjligt eller fördelaktigt att försöka besvara studiens frågeställningar med en kvantitativ ansats, exempelvis genom en kvantitativ innehållsanalys? Det är tänkbart att en kvantitativ innehållsanalys skulle vara möjlig att utföra med en lätt omformulerad frågeställning för att undersöka ett mycket likt forskningsproblem som det som undersöks i den här studien. Materialet är dock inte tillräckligt omfattande för att analysenheterna och de uppgifter som framkommer ur dessa skulle kunna uttryckas med siffror på något rättvisande sätt, det skulle inte gå att dra några generella slutsatser om materialet. Egentligen är det inte heller intressant, eftersom denna studie inte bara vill besvara hur ofta en viss syn på incidenten vid Gotska Sandön uttryckts i tidningarna, utan snarare vill finna vilken syn, vilka perspektiv, som förekommer i materialet.

Etnografisk innehållsanalys

Den modell för kvalitativ innehållsanalys som används i denna studie är ECA-modellen (*Ethnographic Content Analysis*, eller etnografisk innehållsanalys) så som den beskrivs i David L. Altheides *Qualitative Media Analysis*. Altheides modell är utarbetad för att användas för att

analysera flera, till och med ett stort antal dokument (Altheide, 1996, s. 7). Altheide menar att ECA, till exempel i kontrast till kvantitativ innehållsanalys, är väl lämpad för att finna nya mönster och företeelser, snarare än att vara begränsat till att kunna verifiera redan anförda hypotetiska relationer. Snarare än att besvara frågor som hur mycket, hur ofta, förekommer eller inte förekommer, är det med ECA-modellen möjligt att ställa mer öppna frågor, vilken syn, vad det är som beskrivs, till exempel (ibid., s 16–17). I denna modell bygger slutsatserna i hög grad på forskarens tolkning och bearbetning av den insamlade datan. Som i all kvalitativ innehållsanalys blir forskaren själv mätinstrumentet (Asp, 1986, s. 22). Forskningsprocessen sker i en rörelse som ska vara systematisk, men inte rigid. Nya begrepp och variabler kan integreras i studien under dess gång (Altheide, 1996, s. 16). Eller annorlunda uttryckt: ECA kombinerar strukturerat protokollförande med kontinuerligt kritiskt ifrågasättande (Altheide, 1987, s. 74).

Valet av ECA är grundat i uppsatsens syfte och frågeställning. Denna uppsats syftar till att undersöka hur fyra svenska dagstidningar skildrade incidenten vid den Gotska Sandön 2013, med avseende på hur incidenten, Sverige och Ryssland skildrades. För att besvara dessa frågor om vilka framställningar som förekom lämpar sig en kvalitativ innehållsanalys. Med ECA är det möjligt att undersöka en relativt omfattande mängd material, och dessutom finna på förhand okända mönster och typer av innehåll, vilket gör just denna modell för innehållsanalys lämplig för denna studie.

Med ECA är det i kontrast till exempelvis kvantitativ innehållsanalys möjligt att fånga tematiska mönster som man med en kvantitativ innehållsanalys missat. Ett fenomen kan spela en större roll i en viss aspekt, eller i en viss tid av den undersökta nyhetsrapporteringen. Ett exempel är David Altheides undersökning av gisslandramat på USA: s ambassad i Iran, "Format and Ideology in TV news coverage of Iran". Visserligen förekom gisslans familjer bara i 12 procent av alla undersökta nyhetssändningar, men de förekom däremot i 37 procent av alla nyhetssändningar om gisslans första jul (Altheide, 1996, s. 21).

I sin *Qualitative Media Analysis* (s. 23–44) går Altheide i detalj igenom hur en kvalitativ innehållsanalys enligt ECA-modellen utförs. De inledande stegen i en sådan undersökning går ut på att utarbeta ett protokoll. Protokollerna består av ett antal frågor, eller variabler som ska styra datainsamlingen. Det är alltså ett slags analyschema. Protokollerna är det sätt genom vilket man med ECA ställer frågor till det undersökta materialet. Frågorna i protokollet måste därmed täcka det studerade forskningsproblemet på ett adekvat sätt. När materialet gått

igenom och protokollförts i enlighet med frågorna blir nästa steg i undersökningen att tolka och kategorisera det. Här gäller det att finna återkommande teman, nyckelskillnader och extremer. Det gäller också att ta fram relevanta exempel på dessa saker.

Analysschema

Analysschemat som användes för att samla in datan är baserat på de empiriska frågorna i denna uppsats frågeställning. Utöver dessa ingår ett antal andra frågor, för att få kompletterande, relevant information om vad som ingår i artiklarna och vilken typ av artiklar det är fråga om. Analysschemat nedan:

1. Namn på artikel, journalist, tidning, sida och datum
2. Vilken typ av artikel är det?
3. Vad handlar artikeln om?
4. Hur beskrivs incidenten?
5. Vilka parter kommer till tals, eller får uttala sig, i artikeln?
6. Hur beskrivs parterna?
7. Vilka sakfrågor tas upp i artikeln?
8. Hur beskrivs sakfrågorna?
9. Hur beskrivs Ryssland, och ryskt agerande?
10. Hur beskrivs Sverige, och svenskt agerande?
11. Ingår bilder i artikeln, vad föreställer dessa? Vad står i bildtexter?

Material och urval

Eftersom denna studie bland annat syftar till att undersöka om innehåll i artiklar om ryska påsken skulle kunna sammanfalla med förändringar i opinionen har källorna valts efter effektorienterad urvalsprincip, alltså i det här fallet dagstidningar med stor spridning. (Asp, 1986, s. 27) Primärkällorna i denna uppsats är från fyra stora svenska dagstidningar, *Svenska Dagbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen* och *Aftonbladet*. Dessa tidningar skiljer sig sinsemellan åt ifråga om politisk färg, såväl som till sin form, det är två kvälls- och två morgontidningar. *Svenska Dagbladet* var för övrigt den tidning som offentliggjorde incidenten vid Gotska Sandön, därför kan den tidningens sätt att skildra incidenten tänkas ha varit särskilt tongivande för hur incidenten skildrades.

Under perioden 22–30 april har varje artikel som på något sätt behandlar ryska påsken analyserats. Med "artikel" avses här varje sammanhängande och självständig text. Exempelvis puffar och notiser som bara består av två-tre meningar har antecknats som egna artiklar, men enbart analyserats på de punkter i analys-schemat som de är möjliga att analyseras under, exempelvis kan en bildpuff analyseras under punkten om bildmaterial, men kan däremot inte lika självklart analyseras under vilka attribut som knyts till aktörer. Det kriterium som valts för att avgöra huruvida en artikel behandlar ryska påsken är helt enkelt att incidenten vid Gotska Sandön nämns eller att det finns en tydlig referens till incidenten i artikeln.

Perioden 22-30 april valdes som huvudperiod för undersökningen, de artiklar som protokollförts och analyserats är avgränsade till de som publicerades då. Detta därför att det var under denna period som merparten av alla artiklar om ryska påsken skrevs. Eftersom incidenten vid Gotska Sandön hänger samman med andra frågor som var aktuella under perioden, och blev allt mer aktuella i takt med att ryska påsken förlorade aktualitet skulle undersökningen avgränsad till en längre tidsperiod behöva undersöka en större andel material med liten anknytning till, eller relevans för uppsatsens syfte och frågeställningar.

Det är artiklarna i de undersökta tidningarnas pappersversion som använts i den här undersökningen. Webbversioner av artiklar har inte tagits någon hänsyn till. Å ena sidan innebär det att de versioner en ansevärd del av tidningarnas läsare tagit del av inte innefattas i studien, å andra sidan att problematiken med möjliga ändringar i en artikel undviks. *Svenska Dagbladets* artiklar från den undersökta perioden fanns inte i Mediarkivet, och flera av dem lyckades jag inte heller finna någon annanstans på internet. Detta blev ännu ett skäl att bortse från webbmaterial. Artiklarna har hämtats ur mikrofilmade exemplar av tidningarna från den behandlade perioden.

I resultatredovisningen görs skillnad mellan själva nyhetsrapporteringen om incidenten vid Gotska Sandön, och den ganska stora andelen opinionsbildande texter av olika slag som förekommer i materialet.

Validitet och reliabilitet

En definition av begreppet validitet är att det handlar om huruvida en undersökning undersöker det den påstår sig undersöka, om det finns överensstämmelse mellan teoretiska

definitioner och operationella indikatorer och om det saknas systematiska fel i undersökningen (Esaiasson, Giljam Oscarsson, & Wängnerud, 2007, s. 63).

I den här uppsatsen är den övergripande problemformuleringen hur ryska påsken framställdes i fyra tidningar. Vad som avses med "hur ryska påsken framställdes" beskrivs i syftet som hur incidenten, Ryssland, Sverige och andra inblandade aktörer framställdes. Utöver detta en fråga om denna framställning kan ha påverkat opinionen på något särskilt sätt. Det går att diskutera huruvida de empiriska frågorna är de bästa för att på ett rättvisande sätt besvara frågan om hur ryska påsken framställdes. I varje fall är det tydligt redovisat i frågeställningen med underfrågorna vilka olika aspekter som i den här undersökningen anses utgöra de centrala aspekterna av framställningen av ryska påsken.

För att kunna undersöka svängningar i opinionen förutsätts först och främst ett rättvisande svar på frågan om hur ryska påsken framställdes. Det går att påstå att det är möjligt, eller tänkbart att nyhetsrapporteringen påverkade opinionen. Det är däremot inte möjligt att fastställa i vilken mån de svar denna undersökning ger om skildringen av ett enskilt fenomen under tio dagar exempelvis påverkade svar i opinionsundersökningar som insamlat under ungefär samma tidsperiod.

ECA-modellen för kvalitativ innehållsanalys har använts tidigare för att undersöka hur media rapporterar om uppfattade kriser, hot eller risker. I *Qualitative Media Analysis* använder Altheide sin undersökning av amerikanska TV-kanalers rapportering om gisslandramat i Teheran som ett typexempel på en ECA-undersökning. Altheide argumenterar för att ECA lämpade sig i det fallet då det reflexiva öppna förhållningssättet modellen förutsätter passade undersökningens syfte, som var att fånga in centrala begrepp, teman och frames som kännetecknade nyhetsrapporteringen (Altheide, 1996, s 17). Protokollet för den här undersökningen om ryska påsken är uppbyggt i ett försök att följa de instruktioner Altheide ger i *Qualitative Media Analysis*. Här ingår ett begränsat antal frågor, revideringar av frågorna efter tester på materialet för att se till att de täcker forskningsproblemet och att frågorna måste ha någon typ av koppling till varandra och inte uppmuntra till att lägga till mycket för forskningsproblemet irrelevant information (ibid., s. 27–28).

I denna uppsats används ett öppet förhållningssätt i avseendet att undersökningen inte utgår från ett fåtal fördefinierade svarsalternativ på hur ryska påsken framställdes, utan utgår snarare från ett öppet perspektiv. Detta utesluter visserligen inte att ett fåtal alternativ

kommer visa sig bli de centrala, men det innebär att också andra aspekter kommer att behandlas. Ett öppet förhållningssätt ställer krav på forskaren i det att denna riskerar att sväva ut i irrelevanta sidospår (Esaiasson, et. al., 2007 s. 245).

Med reliabilitet avses här forskningsresultatets konsistens och tillförlitlighet, och om det är möjligt att reproducera igen vid annan tidpunkt (Esaiasson, et. al., 2007, s. 70). Även om premisserna och tillvägagångssättet för den här undersökningen är noggrant redovisade, och undersökningen noggrant utförd, så innehåller undersökningen ett element av forskarens tolkning som inte går att bortse från. Därför är det möjligt att en annan undersökning med samma premisser och tillvägagångssätt som den här skulle kunna uppnå ett något annorlunda resultat. I synnerhet med tanke på det öppna förhållningssätt som valts.

Apropå tolkningsproblemet så leder det in på frågan om vilka slutsatser som kan dras om framställningen av ryska påsken. Denna uppsats ansluter sig till uppfattningen att det vid en textanalys går att med *emfas hävda* en viss slutsats, och att regeln för hur detta ska göras är att kriterierna för hur denna slutsats kan dras redovisas (Esaiasson, et. al., 2007, s. 254).

Resultat

Resultatet kommer här att redovisas efter de övergripliga svaren på analyschemats frågor. Löpande redovisas såväl exempel på mönster som avvikelser och kontrasteras med varandra. Efter att resultatet gått igenom på så sätt, innehåller resultatkapitlet också en del där de generella dragen, frames och teman, i innehållet undersöks och klassificeras.

Vad handlar artiklarna om?

Alla tidningar puffar för material om ryska påsken på framsidan. Puffarna går närmare in på under frågan om bilder. *Svenska Dagbladet* har dock fem framsidespuffar, och ytterligare en som puffar för en artikel på Newsmill, som då den inte förekommer i tidningen inte heller ingår i denna undersökning. *Dagens Nyheter* har två framsidespuffar, och *Expressen* har en framsidespuff, i *Aftonbladet* är det under den undersökta perioden tre framsidespuffar på två förstasidor relaterade till incidenten.

Om vi bortser från puffar återstår 40 artiklar om ryska påsken. Med några undantag är artiklarna av sådan art att liknande artiklar återkommer, antingen i de andra tidningarna, eller i samma tidning, vid flera tillfällen. Detta med avseende på vad artiklarna i huvudsak handlar om. Det går alltså att summera materialet genom att indela det i ett antal kategorier efter huvudsakligt innehåll.

Artiklar som redogör för händelser

Alla undersökta tidningar, utom *Dagens Nyheter*, har en artikel där det berättas att incidenten vid Gotska Sandön inträffat (Eriksson, 2013, 22 april. Holmström, 2013, 22 april. Cardell, Rogsten & Rydhagen, 2013, 22 april). I dessa artiklar fastställs också de grundläggande förhållanden vid incidenten. Samtliga dessa artiklar utgör uppslag. Att *Dagens Nyheter* inte har en renodlad sådan artikel beror sannolikt på att den tidningen inledde sin nyhetsrapportering om ryska påsken en dag senare än de andra tidningarna.

Den 20 april flög ett ryskt signalspaningsplan in i den smala rännan internationellt luftrum mellan Öland och Gotland. Samtidigt skedde en internationell militär övning i Sverige. *Svenska*

Dagbladet menar att syftet med signalspaningen kan ha varit att plocka upp signaltrafik från den övningen. Den här händelsen blir känd för allmänheten 25 april, då *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet* publicerar artiklar om den. Eftersom detta sker tre dagar efter att incidenten 29 mars offentliggjorts, relateras den andra incidenten till den första i nyhetsrapporteringen (Holmbom & Holmström, 2013, 25 april).

I samtliga tidningar finns under perioden nyhetsartiklar om det politiska efterspelet efter att incidenten offentliggjorts. I nyhetsartiklarna om det politiska efterspelet förklaras också motsättningarna i svensk försvarspolitik som mellan överbefälhavare Sverker Göransson och regeringen, och mellan de olika politiska partierna.

Under veckan efter att incidenten skett, togs frågan om Sveriges bristande incidentberedskap upp i försvarsutskottet. Vidare höll representanter för Försvarsmakten presskonferens om incidenten, och besökte också riksdagen för att förklara Försvarsmaktens agerande. *Svenska Dagbladet* har fyra renodlade artiklar om detta politiska efterspel. *Dagens nyheter* har fem sådana artiklar, i förhållande till resten av artiklarna i ämnet är det tydligt att *Dagens Nyheter* har ett tydligt fokus på det politiska efterspelet. *Aftonbladet* har däremot bara en renodlad sådan artikel, samt ytterligare en där nyhetsrapporteringen om händelserna på politiska arenor vävs samman med spaningsbilder *Aftonbladet* har på ryska plan. Denna artikel behandlas trots sin spretighet som ännu ett fall av artikel om det politiska efterspelet i tabellen nedan. *Expressen* har endast en artikel om det politiska efterspelet, men denna artikel är å andra sidan ett fördjupande nyhetsuppslag.

Utöver dessa artiklar om vad som händer i den svenska försvarspolitikerna har *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* varsin notis om att Fredrik Reinfeldt inte vill uttala sig i frågan förrän den är grundligt undersökt. Dessa två artiklar avviker väsentligt från de andra artiklarna som främst handlar om politiska utspel och händelser i samband med ryska påsken. De andra artiklarna handlar om vad som pågår i riksdag, försvarsutskott och i Försvarsmakten och innehåller olika perspektiv, och är alltså inte rena referat av en persons uttalande. Artiklarna om Reinfeldt räknas i tabellen nedan ändå in bland av artiklarna om det politiska efterspelet.

Artiklar som analyserar och värderar händelser

I samtliga tidningar finns opinionsmaterial som är inlägg i försvarsdebatten, närmare bestämt kritik av den förda svenska försvarspolitikerna. Opinionsartiklar där den svenska försvarspolitikerna försvaras, förekommer inte. *Svenska Dagbladet* innehåller under den

undersökta perioden fyra sådana artiklar som uttalat knyter an till, eller uttalar sig om, ryska påsken. Det förekommer ytterligare två artiklar under perioden som kritiserar regeringens försvarspolitik, men däremot inte explicit nämner eller refererar till ryska påsken. Dessa har därför inte analyserats, de ingår inte i diagrammet, men de ingår i den allmänna kontexten. *Dagens Nyheter* innehåller en artikel i den här kategorin, och en som likt de nämnda ovan på *Svenska Dagbladet*, är ett kritiskt inlägg i försvarspolitiken, men inte refererar till ryska påsken. *Aftonbladet* har två artiklar i den här kategorin, *Expressen* en.

Alla tidningar har åtminstone någon artikel som utgör en analys av vilket hot Ryssland kan tänkas utgöra mot Sverige. Dessa artiklar faller med något enstaka undantag, som tas upp nedan, under opinions- snarare än nyhetsmaterial, beroende på i vilken journalistisk genre materialet är skrivet i, och kategoriserats av tidningen. *Svenska Dagbladet* har en sådan hotbildsanalys, *Aftonbladet* och *Expressen* har två vardera. *Dagens Nyheter* skiljer sig påtagligt här eftersom den artikel de har som primärt är en analys av hotbilden från Ryssland, är en intervju med en rysk oppositionell och militär expert, Alexander Golts (Nevés, 2013, 23 april). Förutom att den inte, likt de andra artiklarna i samma kategori, är en kolumn, är den också den enda artikeln där en ryss uttalar sig om ryska påsken av alla undersökta artiklar.

Det finns ett antal artiklar som inte passar in under ovanstående kategorier. *Expressen* och *Aftonbladet* har vardera en insändare, och *Expressen* har en rättelse till en tidigare artikel om ryska påsken. Rättelsen består i att påtala att före detta rektorn på Förvarshögskolan, Karlis Neretnieks, fått sitt namn felstavat i en tidigare artikel.

Svenska Dagbladet har en artikel som handlar om att Försvarsmakten jagar läckor efter att uppgifterna om incidenten natten till långfredagen läckt till *Svenska Dagbladet*. De har också en artikel som går igenom kritik mot Sveriges försvarspolitik, och dess påstådda bristande beredskap och försvarsförmåga från försvarsinstitut i Estland och Polen. *Dagens Nyheter* har en kort artikel som refererar till ryska påsken, men som handlar om hur en svenska skapat uppståndelse i Stockholm då man klätt ut sig till ryska soldater. Slutligen förekommer i *Expressen* en nyhetsartikel där det påstås att de ryska plan som deltog i den ryska påsken kan ha övat mot stridsledningscentraler i Bålsta och Hästveda.

Tabell

Med kategoriseringen av materialet ovan blir det möjligt att summera materialets fördelning efter ämne i en tabell.

Tabell 3. Artiklarna om ryska påsken 22–30 april kategoriserade efter ämne

Kategori	Svenska Dagbladet	Dagens Nyheter	Aftonbladet	Expressen	Summa
Om incidenten 29 mars	1		1	1	3
Om incidenten 20 april	1		1		2
Det politiska efterspelet	4	6	3	1	14
Kritik av försvarspolitiken	4	1	2	1	8
Rysslandsanalys	1	1	2	2	6
Okategoriserade	2	1	1	3	7
Totalt	13	9	10	8	40

Källa: Kategoriseringen av artiklarna ovan

Hur beskrivs incidenten?

Det var *Svenska Dagbladet* som i en artikel offentliggjorde, och därmed var först med att rapportera om att ryska påsken skett. Vissa av denna tidnings formuleringar och beskrivningar av incidenten återfinns i andra tidningars nyhetsartiklar.

”En rysk flygstyrka med tunga bombplan övade under påskhelgen mot attackmål i Sverige. Ryssarna kom överraskande mitt i natten när Sverige saknade beredskap. Nato reagerade däremot och sände upp sitt jaktflyg.” (Holmström, 2013, 22 april, s. 6)

Så beskrivs händelsen i ingressen till *Svenska Dagbladets* första artikel. Händelsen beskrivs påfallande likt i *Aftonbladet* och *Expressen* samma dag. Mikael Holmström beskriver i denna artikel händelsen som ”uppseendeväckande”. Incidentens avvikande, förvånansvärda karaktär, är något som återkommer i nyhetsrapporteringen, både i *Svenska Dagbladet* och i de andra tidningarna. *Dagens Nyheter* beskriver exempelvis dagen efter *Svenska Dagbladets* första artikel incidenten som något ”ovanligt” i en osignerad ledare (2013, 23 april). Ryske militärexperten Alexander Golts bryter av från detta, då han i samma nummer av *Dagens Nyheter* menar att händelsen inte ”låter så upphetsande”, och att även ryska bombplan måste öva ibland (Nevéus, 2013, 23 april). *Aftonbladet* beskriver det i sin första artikel om incidenten det som att de ryska jaktplanen gjorde en ”oväntad sväng” (Eriksson, 2013, 22 april), och *Expressen* beskriver det inträffade som en avvikelse från Rysslands normala agerande (Cardell, et. al., 2013, 22 april).

En annan intressant avvikelse från beskrivningarna av incidenten vid Gotska Sandön är en insändare i *Expressen* där skribenten frågar varför tidningen skriver så mycket om incidenten med tanke på att övningen var utannonserad i förväg av Ryssland. *Expressens* Mats Larsson svarar att incidenten är något ovanligt, och att läckan troligtvis kom till *Svenska Dagbladet* för att understryka att Sverige saknar ständig incidentberedskap (Brandt & Larsson, 2013, 24 april)

I *Svenska Dagbladets* första artikel menar Mikael Holmström att "Det inträffade påminner om Sovjetunionens agerande under kalla kriget." Detta eftersom Ryssland sedan 90-talet upphört med att flyga över Östersjön, vilket de däremot gjort sedan 2011, men då till skillnad från under kalla kriget, inte rakt mot svenska radarstationer och flygbaser (Holmström, 2013, 22 april). Detta uttalande citeras samma dag i *Aftonbladets* artikel om händelsen (Eriksson, 2013, 22 april). En kolumn om incidenten av Wolfgang Hansson i *Aftonbladet* samma dag har rubriken "Kalla krigets vibbar känns i ryggmärgen" (Hansson, 2013, 22 april). *Expressens* Mats Larsson skriver i två olika kolumner, två olika dagar att Rysslands agerande vid incidenten för tankarna till kalla kriget (Larsson, 2013, 22 april. Larsson, 2013, 23 april).

När försvarspolitiker som är kritiska till Sveriges incidentberedskap och agerande vid tillfället ryska påsken skedde yttrar sig om incidenten i artiklarna beskriver de den med ord som att den är oroande, obehaglig, skrämmande. De politiker som inte är kritiska till Sveriges agerande vid tillfället tenderar inte att använda några specifika värderande adjektiv för att beskriva incidenten. (exempelvis i Eidevall, Holmström, & Åkerman, 2013, 23 april)

Robert Holmbom beskriver i en nyhetsartikel i *Svenska Dagbladet*, 30 april, ryska påsken som en "het potatis i svensk försvarsdebatt". Detta på grund av att svenska plan inte lyfte för att möta de ryska planen (Holmbom, 2013, 30 april). Återkommande i synnerhet i opinionsmaterialet men också i nyhetsartiklar är ryska påsken som ett exempel på vad som inträffar med en dålig försvarspolitik, och på bristande svensk försvarsförmåga. Här blir ryska påsken en del av ett argument. I flera fall anser skribenter och intervjupersoner att incidenten är ett tecken på att Sveriges förhållande till Nato inte är som det borde vara. Å ena sidan att Sverige blir en måltavla för Ryssland när Sverige blir mer Nato-vänligt. Å andra sidan att Sverige genom sin bristande incidentberedskap blir utelämnat, och tvunget att hoppas på skydd från Nato-länderna, trots att Sverige inte är medlem i Nato. Det förekommer exempelvis flera uttalanden, och artiklar där det menas att incidenten är ett argument för att Sverige borde gå med i Nato (Larsson, 2013, 22 april. Larsson, 2013, 23 april. "Ett helgstängt

försvar” 2013, 23 april). Det förekommer också flera fall av att incidenten tolkas som ett exempel på avsaknad incidentberedskap, och därmed tolkas som ett argument för att anslagen till Försvarsmakten måste höjas, så att Sverige kan ha ständig, eller mer omfattande beredskap.

I samtliga beskrivningar av incidenten vid Gotska Sandön nämns att svenska jaktplan inte lämnade marken. De danska plan som istället gensköt de ryska jaktplanen beskrivs omväxlande som danska plan som skickades upp då Nato reagerade (Holmström, 2013, 22 april) och som plan från Litauen Nato skickade ut (”Ett helgständigt försvar” 2013, 23 april), vid något tillfälle också som danska plan stationerade i Litauen (Kärroman & Larsson, 2013, 23 april). I samtliga fall dessa plan beskrivs refereras det till att Nato handlade, när Sverige förhöll sig passivt.

Aktörer i artiklarna

Vilka aktörer förekommer i artiklarna? I samband med att denna fråga besvaras undersöks här också hur de beskrivs, vad de får uttala sig om och vilken typ av uttalanden olika aktörer fäller. Huruvida det är direkta intervjuer eller citat som återgetts via en annan källa. Vissa uttalanden förekommer vid ett flertal tillfällen i olika artiklar, i samband med att en viss aktör omnämns, och de återges här i samband med att aktören tas upp.

Svenska politiker

En stor del av de som citeras i nyhetsrapporteringen är svenska politiker. Det är i hög grad politiker som fäller direkta uttalanden som tycks komma från personliga intervjuer med tidningarnas journalister. För att vara mer specifik är det framförallt politiker som är i opposition till Moderaternas försvarspolitik som uttalar sig. Det kanske främsta exemplet ifråga om försvarspolitik som fäller många uttalanden är Folkpartiets Allan Widman (Fp). Widman förekommer i ett flertal artiklar, och publicerar också ett eget debattinlägg om försvarspolitik under veckan (Widman, A. 2013, 23 april). Framförallt är det politiker som, likt Widman, ingår i försvarsutskottet som uttalar sig.

I de fall politiker i försvarsutskottet beskrivs, beskrivs de ofta som förvånade över att Sverige inte har incidentberedskap dygnet runt. *Dagens Nyheter* beskriver exempelvis Peter Hultqvists (S) och Allan Widmans ”omåttliga förvåning” som oklädsam (”Ett helgständigt

försvar” 2013, 23 april). De politiker som är kritiska till Försvarens agerande beskrivs ofta också som upprörda.

När det gäller företrädare för regeringen finns ett antal citat som återges ett flertal gånger. Utrikesminister Carl Bildt ska på ett EU-möte ha kommenterat incidenten med uttalandet ”Vi reagerar inte på allting” (Linder, 2013, 23 april), alternativt ”Vi är inte uppe på allting” (Eidevall, Holmström, & Åkerman, 2013, 23 april). I januari 2013 har statsminister Fredrik Reinfeldt kallat försvaret för ett särintresse, vilket tas upp i exempelvis ”Så har oron växt för den ryske björnen” (2013, 23 april) och som också Eriksson (2013, 22 april) tar upp.

Reinfeldts ovilja att kommentera incidenten tas också upp av två tidningar. Försvarsminister Karin Enström har på en presskonferens 9 januari 2013 sagt att hon är nöjd med Sveriges försvarsförmåga, vilket också är något som citeras i flera artiklar (exempelvis i Mellin, 2013, 23 april och i Holmström, 2013, 22 april).

Företrädare för moderaterna och för den försvarspolitik regeringen står för uppges i flera fall i nyhetsrapporteringen ”tona ner” betydelsen av incidenten natten till långfredagen. De kritiserar både av kolumnister och andra politiker för detta. Moderaterna uppges också vara ”nöjda” och ”luta sig tillbaka” ifråga om Sveriges försvarsmakts tillstånd (Linder, 2013, 23 april).

Försvarens makten

Generallöjtnant och ansvarig insatschef Anders Silwer är den representant för Försvarens makten som uttalar sig mest å Försvarens makts vägnar. Anders Silwer citeras vid flera tillfällen i vad som tycks, och ibland anges, vara direkta intervjuer med tidningarna. Anders Silwer, och andra representanter för Försvarens makten som gör ansvarsintervjuer uppges vid flera tillfällen ”tona ner” betydelsen av incidenten natten till långfredagen (exempelvis Kärrman & Larsson, 2013, 23 april). Representanterna från Försvarens makten är förutom Silwer andra högre befäl, samt pressekreterare.

Avgående MUST-chefen Stefan Kristiansson kommenterade Rysslands militärreform hösten 2012 och ett uttalande från det tillfället citeras av *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet*:

”Ryssland vill ha stabilitet men risken är att det blir på Rysslands villkor.” (Eriksson, 2013, 22 april och Holmström, 2013, 22 april)

Ett annat återkommande citat som refereras till är från ett uttalande av överbefälhavare Sverker Göransson från 31 december:

”Mot ett begränsat anfall kan vi försvara oss i en vecka – därefter behöver vi hjälp från andra länder.” (Eriksson, 2013, 22 april)

Överbefälhavare Sverker Göransson framställs som en nyckelperson i nyhetsrapporteringen om ryska påsken. Exempelvis framställs vid flera tillfällen de politiska konflikter som påstås belysas av ryska påsken som en konflikt mellan Göransson och regeringen. Exempelvis skriver *Expressen* en fördjupande artikel om detta (Karlsson, Reuterskiöld & Ölander, 2013, 23 april).

Anonyma källor

Anonyma källor spelar en av huvudrollerna i nyhetsrapporteringen om ryska påsken. Uppgifterna från dem tycks komma från direkt kontakt mellan källorna och tidningen, alternativt från kontakt mellan källorna och *Svenska Dagbladet*, då andra tidningar återrapporterar vad källorna uppgett till *Svenska Dagbladet*. Anonyma källor skrivs alltid i plural i nyhetsrapporteringen, så att det framstår som att uppgifterna kommer från flera personer. Frågor som hur många källor det rör sig om och hur de förhåller sig till varandra förblir obesvarade. De anonyma källorna beskrivs som att de har insyn i angelägenheterna deras uttalanden berör. Exempel på sådana angelägenheter är Sveriges incidentberedskap, underrättelsetjänsten, och händelseutvecklingen efter att incidenten vid Gotska Sandön offentliggjorts. Både när incidenten vid Gotska Sandön, och den andra incidenten 20 april, offentliggörs i artiklar i *Svenska Dagbladet*, kommer uppgifterna helt och hållet från anonyma källor (Holmström, 2013, 22 april. Holmbom & Holmström, 2013, 25 april) .

Expressen beskriver vid ett tillfälle det som att de har flera anonyma källor som rapporterar om förhållanden inom både Försvarmakten och alliansen. *Expressen* gör ett fördjupande reportage om konflikten mellan ÖB Sverker Göransson och företrädare från regeringen, där olika politiker pekats ut som med olika roller i konflikten av anonyma källor (Karlsson, Reuterskiöld & Ölander, 2013, 23 april).

Förutom att ge de grundläggande uppgifterna om sådant som incidenten vid Gotska Sandön, den andra incidenten 20 april, och en del information om konflikter mellan olika politiker och militärer, tillåts också anonyma källor exempelvis kritisera att Sverige inte hade

incidentberedskap vid den ryska påsken, och att Försvarsmakten inte agerade (exempelvis i Holmström, 2013, 22 april) .

Sakkunniga personer och rapporter

Riksrevisionen påtalade hösten 2012 att Försvarsmakten saknade de nödvändiga resurserna för ständig incidentberedskap. Det är en uppgift som återkommer flera gånger i nyhetsrapporteringen. Före detta anställda vid Försvarsmakten, typiska förekommande exempel är tidigare ÖB Bengt Gustafsson och tidigare flygvapenchef Kent Harrskog, de stödjer uppfattningen om att resurser för ständig beredskap saknas, och att de politiker som är förvånade över bristen på incidentberedskap vid ryska påsken borde känt till det. (Eidevall, 2013, 24 april)

Flera försvarsexperter och anställda vid Försvarshögskolan förekommer i artiklarna. Dessa experter och sakkunniga bidrar framförallt med information om diverse sakförhållanden, men de gör faller också värderande uttalanden och tar på olika sätt ställning i försvarsdebatten.

Röster från utlandet

En återkommande utländsk källa som ofta refereras till, men som inte specificeras, är en finsk rapport från hösten 2012 där det sägs att den ryska militära upprustningen syftar till att skapa en snabb, modern militär som ska kunna överraska länder i väst. Denna rapport både framhävs (Holmström, 2013, 22 april), men kritiserar också i *Aftonbladets* exempelvis i "Så har oron växt för den ryske björnen" (2013, 23 april).

Svenska Dagbladet skiljer sig från de andra tidningarna i det att *Svenska Dagbladet* publicerar ett antal uttalanden från Nato-länderna Polen och Estland om incidenten. Polens utrikesminister Radek Sikorsky, som efter offentliggörandet om uppgifterna om den andra incidenten 20 april, kritiserade Ryssland för att öva mot neutrala Sverige refereras till i *Svenska Dagbladet* (Holmbom & Holmström, 2013, 25 april). Utöver detta publicerar också *Svenska Dagbladet* ett polskt och ett estländskt försvarsinstituts kritiska uttalanden om Sveriges incidentberedskap och påstådda bristande försvarsförmåga. Samt intervjuer med personer från dessa institut ingår i artikeln ifråga (Holmbom, 2013, 30 april). I *Expressen* och *Aftonbladet* nämns vid ett tillfälle i vardera tidningen att Natos Anders Fogh Rasmussen i

januari sagt att Sverige inte kan räkna med stöd från Nato vid en invasion (Eriksson, 2013, 22 april. Larsson, 2013, 22 april)

Ryssar

Putin förekommer vid flera tillfällen i nyhetsrapporteringen. Det finns emellertid inga uttalanden av Putin i någon artikel. Gestaltningen av Putin tycks i de studerade artiklarna om ryska påsken hänga så pass mycket samman med gestaltningen av Ryssland över huvud taget, att dessa saker kommer behandlas tillsammans nedan. Den ende ryss som uttalar sig till någon av de undersökta tidningarna är Alexander Golts i en DN-artikel, som beskrivs som oppositionell, och välkänd militärexpert (Nevéus, 2013, 23 april).

En rysk nyhetsbyrå publicerade information om att övningen natten till långfredagen skulle genomföras, vilket nämns i samtliga tidningar förutom *Dagens Nyheter*, möjligtvis eftersom *Dagens Nyheter* inte gjorde en längre artikel om att händelsen skett 22 april (Eriksson, 2013, 22 april. Holmström, 2013, 22 april. Cardell, Rogsten & Rydhagen, 2013, 22 april).

Återkommande sakfrågor i nyhetsrapporteringen om ryska påsken

I nyhetsrapporteringen framträder en rad återkommande, och omtvistade sakfrågor.

Den säkerhetspolitiska situationen

Den ryska upprustningen och Rysslands skäl till att öva mot Sverige är återkommande teman i artiklarna, som vi återkommer till ifråga om gestaltningen av Ryssland. När dessa sakfrågor beskrivs är det som risker och möjliga hot de beskrivs. Motsättningen mellan Ryssland å ena sidan, och EU-länderna, Nato och USA å den andra är ett återkommande tema här.

Sveriges förhållande till Nato är en annan återkommande sakfråga som tas upp i samband med incidenten vid Gotska Sandön. Även denna sakfråga återkommer vi till nedan under punkten om gestaltningen av Sverige, och svenskt agerande.

Sveriges agerande och inre förhållanden

I de artiklar där det offentliggörs att incidenten inträffat, där de grundläggande förhållanden kring incidenten fastställs, upptar frågan om varför svenska jaktplan inte lyfte en del

utrymme. Konkurrerande förklaringsmodeller här är mellan de som anser att Sverige lät bli att agera på grund av en bedömning av att Ryssland inte utgjorde något hot, och de som menar att den svenska passiviteten har sin förklaring i att Sverige saknade beredskap vid tillfället. Att Sverige saknade beredskap vid tillfället fastställs i nyhetsrapporteringen. Dock vidhåller de inom försvaret som hänvisar till att man gjort en bedömning av övningen, och inte ansett den värd att svara på med jaktplan, att man ändå inte skickat upp jaktplan, om beredskap funnits.

Oavsett diskussionen om varför svenska jaktplan inte lyfte vid ryska påsken, så tas frågor om incidentberedskapen upp i alla artiklar som behandlar Sveriges agerande vid ryska påsken. Det är frågan om Sveriges incidentberedskap som behandlas i de politiska turerna, presskonferenser, försvarsutskottets möte, samt i riksdagen, under veckan.

Den svenska försvarspolitikerna är en återkommande sakfråga. Denna sakfråga är dels central i allt opinionsmaterial, förutom det material som i högre grad är Rysslandsanalyser, men också återkommande i nyhetsartiklarna. I dessa skildras försvarspolitikerna som en källa till konflikter mellan regeringen och försvaret, samt mellan företrädare för olika partier. Den svenska försvarsdebatten beskrivs som upptrappad mellan ÖB Sverker Göransson och regeringen, som uppskruvad (Karlsson, Reuterskiöld & Ölander, 2013, 23 april) och på febernivå (Blomgren, 2013, 29 april). Sakfrågan anses framförallt gälla anslagen till Försvarsmakten, huruvida de ska höjas eller inte. Här konkurrerar regeringens uttalanden om att Sveriges försvarsförmåga är tillräckligt god med avseende på hotbilden mot Sverige, som Karin Enström exempelvis hävdar (Holmström, 2013, 22 april), med de som menar att en höjning av försvarsanslagen är nödvändig eller oundviklig, som Allan Widman exempelvis hävdar (Karlsson, Reuterskiöld & Ölander, 2013, 23 april). Trots att konflikten gestaltas som främst mellan å ena sidan ÖB och andra representanter för Försvarsmakten, å andra sidan företrädare för regeringen, så ställer aldrig någon anställd vid Försvarsmakten öppet kravet på högre anslag i någon av artiklarna.

En mindre återkommande sakfråga, men som ändå berörs i artiklar i *Svenska Dagbladet*, samt i *Dagens Nyheter* är frågan om politikernas brist på kunskap och insyn i den svenska incidentberedskapens tillstånd. Här är det omtvistade huruvida det är rimligt, eller möjligt, att politiker i försvarsutskottet menar att de inte kände till att Sverige inte har dygnet runt-beredskap. Detta tas exempelvis upp i *Svenska Dagbladets* "Bristande beredskap får kritik i flera läger" (2013, 23 april) och i *Dagens Nyheter*s "Ett helgstängt försvar" (2013, 23 april).

Svenska Dagbladet har också artiklar som berör att Försvarsmakten letar efter de läckor som gett *Svenska Dagbladet* uppgifterna om ryska påsken. Det omstridda som diskuteras i dessa artiklar är om det kan tänkas vara ett hot mot rikets säkerhet att uppgifterna blir kända av allmänheten. *Svenska Dagbladet* argumenterar för att det inte är det.

Aftonbladet sticker ut från de andra tidningarna i det att de behandlar frågan om rädsla, eller oro, för Ryssland. Detta ämne tas upp i två artiklar i *Aftonbladet*, "Så har oron växt för den ryske björnen" (2013, 23 april) och i "Bristerna: försvarets trumfkort" (2013, 23 april).

Slutligen skiljer sig *Svenska Dagbladet* och *Aftonbladet* från de andra två tidningarna i det att de i sina artiklar om incidenten 20 april undersöker frågan om svenska stridsflyg denna gång var i beredskap och lyfte för att möta Ryssland. Varken *Svenska Dagbladet* eller *Aftonbladet* lyckas besvara denna fråga. (Holmbom & Holmström, 2013, 25 april. Svensson, 2013, 25 april)

Hur Ryssland, och ryskt agerande, skildras

Rysslands agerande och motiv vid incidenterna

Återkommande påpekas den ryska övningens avvikande karaktär från vad som uppfattas som "normalt" ryskt beteende. Att övningen genomfördes nattetid, och att den utfördes närmare svenskt luftrum än tidigare ryska flygövningar framhävs i samtliga tidningar som något uppseendeväckande. I flera fall används dessa uppgifter om övningen i huvudrubriken på tidningars förstasidor. Se nedan. Att Ryssland övade med bombplan med förmåga att bära kärnvapen är också något som återkommande nämns (Hansson, 2013, 22 april. Holmström, 2013, 22 april). Bombplanen beskrivs som avancerade, det händer också i *Aftonbladet* att de beskrivs som "gamla, men oerhört potenta" (Nilsson, Roström Andersson, 2013, 23 april). Ingående tekniska specifikationer för de ryska bombplanen som var av modellen Tupolev TU-22M3 och jaktplanen av modellen Sukhoi-27 förekommer i *Aftonbladet* (Eriksson, Melin, 2013, 22 april).

Även om Rysslands beteende beskrivs som förvånande beskrivs det också påminna om hur Sovjetunionen agerade. Jämförelser mellan Rysslands beteende vid incidenten vid Gotska Sandön och Sovjetunionens beteende under kalla kriget är återkommande, både i opinions- och nyhetsmaterial. I samtliga tidningar förekommer den jämförelsen. *Aftonbladet* ägnar exempelvis en hel artikel åt att gå igenom utvecklingen i Ryssland efter Sovjetunionens fall

1991, och jämför Sovjet då med Ryssland nu. I den artikeln sägs både i rubrik och i ingress att "vibbarna från kalla kriget känns ända in i ryggmärgen" (Hansson, 2013, 22 april).

Att Ryssland "spänner musklerna" och "visar musklerna", är uttryck som används i några fall. Påståenden om att Ryssland blir mer aggressivt förekommer också. En tolkning av ryska påsken som förekommer är att den är en styrkedemonstration. En annan tolkning av Rysslands agerande är att övningen natten till långfredagen var ett test av Sveriges incidentberedskap. Rysslands agerande beskrivs återkommande också som att det är ett spel för att bli en regional stormakt i Östersjön, att det bakomliggande motivet till Rysslands agerande är en maktkamp.

I Hanssons artikel (2013, 22 april) menas att Rysslands övning visserligen är laglig, men att den ändå kräver svar. Tomas Gür liknar i en artikel (2013, 27 april) Ryssland vid ett gäng busar som övar låtsatsanfall mot en polisstation.

Att den ryska övningen var känd innan den skett, eftersom en rysk nyhetsbyrå skrivit att den skulle ske påpekas i samtliga tidningar utom i *Dagens Nyheter*. Mats Larsson påstår i *Expressen* (2013, 23 april) att det inte är betryggande att övningen var utlyst innan den skedde eftersom många militära aggressioner genom tiderna skett under täckmantel av att vara övningar.

Ryssland påstås vid incidenten 20 april ha ägnat sig åt spionage mot Sverige. Eftersom incidenten skedde i samband med en internationell militär övning i Sverige påstås syftet kunna ha varit att avlyssna kommunikationen vid själva övningen (Holmbom & Holmström, 2013, 25 april. Svensson, 2013, 25 april).

Rysslands beteende i ett större perspektiv

Rysslands beteende framställs som förändrat. I *Svenska Dagbladet* påstås incidenten vid Gotska Sandön ingå i ett större förändrat mönster. Detta apropå att Ryssland ganska nära inpå ryska påsken också övat mot mål i Japan och mot en amerikansk fregatt i Stilla Havet. Detta menas innebära slutet på årtal av en mer avspänd situation på Östersjön (Holmström, 2013, 22 april). I en kolumn i *Aftonbladet* sägs att den ryska björnen de senaste åren, efter Georgienkriget, håller på att vakna och bli mer aktiv igen (Hansson, 2013, 22 april).

På olika sätt beskrivs det som att Rysslands, och Putins, agerande kan förklaras av stormaktsambitioner. Putin anges i en kolumn i *Expressen* vilja att Ryssland ska spela en

större roll i världspolitiken. I Hanssons artikel i *Aftonbladet* uppges att Rysslands agerande kan förklaras av att Putin "vill stärka ryssarnas självförtroende och återskapa en del av den forna stormaktsglansen. (Hansson, 2013, 22 april)

I de fall Putin som person nämns, läggs det stor vikt vid honom. Putin används i någon artikel synonymt med Ryssland. Som påpekats ovan tillmäts Putins ambitioner vara av central betydelse för utvecklingen i Ryssland och dess närområde. *Dagens Nyheter* skriver i en ledare "Ett helgstängt försvar" (2013, 23 april) att Putin inte är demokratiskt tillförlitlig, och det påstås i *Aftonbladet* att Putin blivit mindre demokratisk (Blomgren, 2013, 29 april). I *Aftonbladet* hävdar vidare Jan Blomgren i en kolumn (2013, 29 april) att Putin är ett hot mot sitt eget land. Blomgren frågar sig också vad ett uppror mot Putin skulle kunna innebära för utvecklingen i Ryssland.

Militärreform, ökade militära utgifter och upprustning är ord som återkommande används för att beskriva utvecklingen i Ryssland. När utvecklingen i Ryssland analyseras i artiklarna är det i hög grad frågan om vad den ryska militärreformen innebär för Sverige som undersöks. Tolkningarna av vad militärreformen innebär skiftar dock. *Svenska Dagbladet* beskriver återkommande militärreformen som en risk för Sverige, och refererar till att finska forskare menar att ett syfte med militärreformen är att skapa en militär som kan överraska länder i väst (exempelvis i Holmström, 2013, 22 april). Idén att syftet med den ryska upprustningen är att kunna slå till mot västländerna kritiserar i *Aftonbladet* i "Så har oron växt för den ryske björnen" (2013, 23 april) av FOI: s Jakob Hedenskog, som menar att Ryssland kommer fokusera sina resurser söderut, där landet har större problem. Jan Blomgren förutspår i en kolumn (2013, 29 april) i kategorin "hotbildsanalys" i *Svenska Dagbladet* att ökade militära anslag kan försvinna på grund av korruption i Ryssland.

I samtliga kolumner som kategoriserats som utpräglade hotbildsanalyser är frågan som ska besvaras vilket hot Ryssland utgör mot Sverige. I samtliga fall, förutom artikeln i *Dagens Nyheter* där Alexander Golts intervjuas, menas det att Ryssland utgör inget eller ett ytterst begränsat hot mot Sverige, men att hotbilden däremot kan förändras i framtiden och att ryska övningar och upprustning därför är något att se på med allvar. I Jan Blomgrens (2013, 29 april) Rysslandsanalys påstås att Ryssland, trots sin satsning på militären, ligger långt efter sina europeiska motparter. Alexander Golts avviker i det att denne inte tycker att ryska påsken är en uppseendeväckande incident alls, han menar också att Ryssland sedan kalla krigets slut saknar intresse för Sverige, och att även ryska bombplan måste öva (Nevéus,

2013, 23 april). Det som är gemensamt för alla dessa Rysslandsanalyser är i varje fall att ingen av dem menar att Ryssland är kapabelt att exempelvis invadera Sverige.

Ryssland uppges däremot utgöra ett hot mot länderna i sitt närområde, framförallt forna Sovjetrepubliker. Exempelvis påstås i en kolumn risken finnas att Ryssland angriper Ukraina, om detta land försöker gå med i Nato (Larsson, 2013, 23 april).

Efter ÖB Sverker Göranssons uttalande om enveckasförsvaret gjorde rysk TV en parodi på det svenska försvaret som underströk dess oförmåga att försvara sig i mer än en vecka till tonerna av Abba. Både Alexander Golts och *Expressens* Mats Larsson tar upp denna sketch. I Golts fall för att visa på att Göranssons uttalande gjorde avtryck i ryska medier (Nevéus, 2013, 23 april), i Larssons fall att Ryssland är medvetna om att man i Sverige anser att det potentiella militära hotet mot landet kommer från Ryssland (Larsson, 2013, 22 april).

Motsättningen mellan Ryssland och Natoländerna, samt EU och USA är ett annan återkommande fråga som präglar nyhetsrapporteringen. Exempelvis påstås det återkommande att Rysslands upprustning kan förstås i förhållande till USA: s minskade militära närvaro i Europa (exempelvis Eriksson, 2013, 22 april. Larsson, 2013, 23 april). Ryssland anses däremot inte kunna vinna i ett krig mot Natoländerna, en åsikt som Jan Blomgren framför (Blomgren, 2013, 29 april). Ryssland uppges i en debattartikel i *Svenska Dagbladet* vilja utnyttja svagheter i EU-ländernas beredskap för att flytta fram sina positioner (Sundström & Johansson, 2013, 23 april). I några fall tolkas incidenten vid Gotska Sandön som en markering mot det som tolkas som en mer Nato-vänlig svensk politik. Det sägs i Wolfgang Hanssons artikel i *Aftonbladet* att Ryssland är trött på att se Nato flytta fram sina positioner (Hansson, 2013, 22 april). Återkommande uppges också incidenten vid Gotska Sandön vara en del i en större maktkamp.

Hur Sverige, och svenskt agerande, skildras

Det mest tydliga draget i framställningen av Sverige är att Sveriges försvarsförmåga eller incidentberedskap beskrivs som bristande eller frånvarande. Detta förekommer i samtliga artiklar som berör Sveriges agerande.

Trots att Sveriges incidentberedskap är en omtvistad fråga i försvarsdebatten beskrivs den som bristande av artikelförfattare till nyhetsartiklar. Ibland rentav i rubrikerna. I flera fall

kontrasteras det uppdrag flygvapnet har att dygnet runt bevaka och stoppa kränkningar av svenskt luftrum med att det inte skickades upp några svenska jaktplan under ryska påsken.

När det läggs någon typ av värdering i Sveriges agerande vid själva incidenten beskrivs det både i nyhets- och opinionsmaterial som passivt. Uttryck som att flygvapnet sov, när Ryssland kom, och att Sverige "togs på sängen" av Rysslands agerande förekommer (Hansson, 2013, 22 april). I en ledare i *Aftonbladet* påstås att svenska piloter sitter hemma och har helgledigt med sill och nubbe, medan Ryssland ostört kan öva mot Sverige (Persson, 2013, 23 april). I huvudrubriken på *Expressens* framsida 22 april konstateras också att det inte var några piloter i tjänst när Ryssland genomförde sin övning.

I allt opinionsmaterial om ryska påsken, utom det som fokuserar på Ryssland, som publiceras i perioden i de olika tidningarna framförs kritik mot Sveriges avsaknad av incidentberedskap och agerande vid incidenten.

"Om ett gäng busar samlas på parkeringsplatsen och genomför låtsatsanfall mot stationen, förväntas polismännen åtminstone gå ut och ställa sig vid ingången för att visa att fånerierna inte gått dem förbi. Inte efteråt förklara att de följde buset via bevakningskameror och spanade bakom fördragna gardiner." (Gür, 2013, 27 april)

Tomas Gür menar i kolumnen som citeras ovan att Sverige måste ta en "andlig kamp" mot Ryssland. Med detta avses sådant som att Sverige måste markera mot ryska plan nära den svenska gränsen, med svenska plan. Gür menar att Sverige, med sitt agerande under ryska påsken visade på ett "hukande säkerhetspolitiskt kroppsspråk. Även andra kommentatorer, exempelvis militärexperten Stefan Ring, tar upp vilka signaler Sverige skickar till Ryssland när man inte skickade upp jaktplan mot de ryska planen vid ryska påsken (Nilsson & Roström Andersson, 2013, 23 april). Dessa fördömanden av att Sverige inte skickade upp jaktplan är återkommande. I motsättning till sina partikollegor säger exempelvis moderat ledamoten Rolf K Nilsson till *Expressen* att det är otroligt och obegripligt (Karlsson, Reuterskiöld & Ölander, 2013, 23 april), försvarsanalytikern Johan Tunberger beskriver det som obehagligt i en intervju i en annan *Expressen*-artikel (Cardell, Rogsten, & Rydhagen, 2013, 22 april).

Sveriges förhållande till Nato är något som vid flera tillfällen beskrivs. Då är det ofta i värderande ordalag. Exempelvis uppfattas det i *Svenska Dagbladet* som att Sveriges säkerhetspolitik baseras på solidaritetsförklaringen. Denna förklaring innebär ingen militärallians, men Sverige utgår från att få hjälp vid kriser. Detta kritiserar *Svenska*

Dagbladets kolumnist som menar att Sverige som alliansfritt måste kunna försvara sig självt (Linder, 2013, 23 april). I *Aftonbladet* påstås att incidenten är på grund av Sveriges "smygande anpassning till Nato". Man menar här att Sverige inte kan överlämna åt Nato-länderna att besluta hur Sveriges gränser ska skyddas, vilket påstås ha skett vid ryska påsken eftersom det var Nato som reagerade på övningen (Persson, 2013, 23 april). I andra fall i *Dagens Nyheter* och *Expressen* argumenteras för att incidenten visar att Sverige är inkapabelt att försvara sig, och att Sverige därmed borde gå med i Nato.

I *Dagens Nyheter* argumenterar till exempel folkpartiets Allan Widman i en debattartikel (2013, 23 april) för att Sverige borde gå med i Nato. I en osignerad ledare från samma tidning (2013, 23 april) beskrivs incidenten som "ytterligare en anledning att diskutera Nato-medlemskap". I *Expressen* argumenterar också Mats Larsson i två kolumner (2013, 22 april, 2013, 23 april) för ett svenskt Nato-medlemskap. I en osignerad ledare, med rubriken "Spasiba, grabbar" (2013, 23 april), tackas i *Expressen* Ryssland för hur Rysslands agerande stärker argumenten för att gå med i Nato.

Ett återkommande tema är den svenska medvetenheten, eller snarare bristen på medvetenhet om Ryssland. I en kolumn av Mats Larsson (2013, 23 april) påstås att medvetenheten om det potentiella hotet från Ryssland ökade efter Georgienkriget. Detta beskrivs som ett brutalt uppvaknande för många svenskar. Det menas i några nyhetsartiklar i *Svenska Dagbladet* att skyggglapparna angående Ryssland måste bort. Dessa påståenden sägs av politiker kritiska till den förda försvarspolitik i intervjuer (Eidevall, Holmström, & Åkerman, 2013, 23 april, och Eidevall & Holmbom, 2013, 26 april). I en annan debattartikel i samma tidning skrivs att Sveriges försvars- och säkerhetspolitik präglas av ett önsketänkande om farorna från Ryssland, som måste ge vika för en större medvetenhet om verkliga risker (Sundström & Johansson, 2013, 23 april).

Aftonbladet sticker ut i det att man i två artiklar, en kolumn av Lena Mellin (2013, 23 april), och i "Så har oron växt för den ryske björnen" (2013, 23 april) skriver att oron för Ryssland, eller rysskräcken har ökat den senaste tiden i Sverige. I de andra tidningarna uttrycker kolumnister och politiker oro för Ryssland, men det talas inte om rysskräck som ett generellt fenomen. I de två artiklarna i *Aftonbladet* sätts den påstådda ökade oron, eller skräcken, i samband med Ryssland militära upprustning.

Ett flertal politiker i försvarsutskottet uttrycker hård kritik mot Sveriges agerande vid incidenten. I *Svenska Dagbladet* beskrivs dessa som en "kör av upprörda politiker". Återkommande är att dessa politiker beskrivs, och också beskriver sig själva, som upprörda och förvånade över svenskt agerande vid incidenten natten till långfredagen (exempelvis i Eidevall, Holmström, & Åkerman, 2013, 23 april). Mikael Oscarsson säger exempelvis till *Svenska Dagbladet* att:

"Man får vara tacksam att det inte var allvar och att Nato hade flygplan i beredskap – när vi bevisligen inte hade det. Man kan ju tänka sig vad som skulle kunna hända om det i stället varit ett passagerarplan som kapats av terrorister på väg att krascha in i Rosenbad." (Eidevall, Holmström, & Åkerman, 2013, 23 april)

Vid ett fåtal tillfällen skrivs Sverige i vi-form. I en ledare med titeln "Danmark kan inte försvara Sverige" i *Aftonbladet* skrivs den 23 april att det svenska försvaret inte klarar av att skydda "vårt territorium" (Persson, 2013, 23 april). I artikeln "Ett helgstängt försvar" (2013, 23 april) i *Dagens Nyheter* skrivs genomgående "vi" istället för Sverige.

Förstasidor och bilder

Förstasidor

Det är *Svenska Dagbladets* förstasida som i högst grad präglas av ryska påsken under den studerade veckan. *Svenska Dagbladet* låter vid tre tillfällen nyheter relaterade till incidenten ta upp huvuddelen av utrymmet på förstasidan. 22 april är huvudrubriken "Sverige attackmål i rysk övning". Detta ackompanjeras av en bild av ett stridsflygs silhuett på bakgrund av en karta över Sverige med den Gotska Sandöns position markerad. 23 april är huvudrubriken på förstasidan "Krävs på besked", med en bild av Anders Silwer och översten och stabschefen Anders Persson som på en presskonferens försvarar Försvarmaktens agerande. 25 april är huvudnyheten som upptar *Svenska Dagbladets* förstasida "Ny incident med ryskt militärflyg". Denna gång är bilden av samme Anders Persson och en major Mattias Ottis, som begrundar en karta över det övningsområde det ryska signalspaningsplanet flugit nära. 24 och 26 april refereras i *Svenska Dagbladet* till kolumner i tidningen som utgör kritik mot den svenska försvarspolitikerna.

Huvudnyhet på *Aftonbladets* förstasida 22 april är att "Ryska jaktplan övade attack mot Sverige". I underrubriken nämns att de dök upp i formation över Östersjön, samt att de

”följdes upp av Nato – mitt i natten.” *Aftonbladet* använder här en bild av Putin och två bilder av jaktplan. 23 april har *Aftonbladet* en mindre bildpuff på förstasidan av ett jaktplan, denna puffar för artikeln om spaningsbilder av ryska jaktplan. På samma förstasida finns puff för en artikel av Lena Mellin om att Sveriges incidentberedskap är undermålig.

Expressens huvudnyhet på förstasidan 22 april var att ”Ryska bombplan övade mot attackmål i Stockholm: Inga svenska piloter i tjänst. Danmark reagerade snabbare”. Detta åtföljs av en bild av ett stridsflyg i luften. Detta är enda fallet då ryska påsken förekommer på *Expressens* förstasida under den undersökta perioden.

Slutligen *Dagens Nyheter*. Som redan påtalats har *Dagens Nyheter* ingen artikel om ryska påsken i tidningen 22 april. 23 april har *Dagens Nyheter* en liten bildpuff på förstasidan med texten ”Försvaret tagna på sängen”. Precis som *Svenska Dagbladet* samma dag använder man en bild av Anders Silwer på den presskonferens som nämnts ovan. Det finns också en stor bildpuff apropå en längre artikel om relationen mellan ÖB Göransson och regeringen 27 april. I övrigt förekommer inte incidenten vid Gotska Sandön på *Dagens Nyheter*s förstasida.

Bilder

I allmänhet har kvällstidningarna fler bilder i anslutning till artiklarna än morgontidningarna. Typiska bilder är av svenska politiker som uttalar sig i artiklarna, jaktplan och i kvällstidningarna Vladimir Putin.

Alla fyra tidningar använder kartor över östersjön där de ryska flygplanen, samt Nato-planens rörelser över Östersjön under ryska påsken är utmärkta. I samband med dessa kartor återges bilder av involverade jaktplan. Förutom Tupolev TU-22M3 och Sukhoi SU-27 återges här bilder av de F-16-plan Nato använde vid tillfället.

Bilder av jaktplan används flitigt i nyhetsrapporteringen. *Aftonbladet* använder incidenten som en förevändning att publicera spaningsbilder på ryska stridsflyg från ryska övningar på Östersjön som inträffat innan ryska påsken.

Svenska jaktplanet JAS Gripen är återkommande avbildat i anslutning till artiklarna om ryska påsken. I samband med att JAS Gripenplanet avbildas står antingen i rubrik eller bildtext att de svenska jaktplanen förblev stående på marken. Mycket riktigt finns fyra bilder av JAS Gripenplan som står på marken i anslutning till olika artiklar.

Putins ansikte förekommer flera gånger i *Expressen* och *Aftonbladet* men inte i *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*. Bilder av rysk militär som saknar anknytning till ryska påsken förekommer i *Aftonbladet*, dels en av den sovjetiska ubåt som 1981 gick på grund i Karlskrona skärgård, dels en bild från kriget i Georgien.

Generella drag i framställningen av ryska påsken

Allmänna drag

Alla fyra tidningar rapporterar om själva händelsen i sig på ett liknande sätt. I alla undersökta tidningar beskrivs händelsen i nyhetsartiklar som något avvikande och förvånande. I dessa nyhetsartiklar framhävs också att Sverige saknade incidentberedskap vid tillfället.

Kritik mot Sveriges agerande under ryska påsken, att Sverige inte skickade upp stridsflyg mot den ryska övningen, får mycket utrymme i rapporteringen. Kritiken kommer från flera håll, från politiker, anonyma källor, utländska försvarsinstitut och från kolumner i tidningarna. I den kritiken knyts an till incidentberedskapen. Vidare är det frågan om Sverige denna gång skickade upp stridsflyg som tydligt länkar samman incidenten 20 april med den 29 mars.

Samtidigt som det förekommer mycket kritik av Sveriges agerande och incidentberedskap framställs de moderater som står för den förda försvarspolitiken, samt ansvariga inom Försvarsmakten som att de tonar ned betydelsen av incidenten.

Alla opinionsartiklar som berör Sveriges agerande kritiserar detta, och den förda försvarspolitiken. Eller annorlunda uttryckt: Det finns inte en enda opinionsartikel som försvarar den svenska försvarspolitiken.

I kontrast till Sveriges passivitet, skickade Nato ut stridsflyg för att genskjuta de ryska stridsflygen när dessa övade mot mål i Sverige.

Frågan om det som uppfattas som Sveriges bristande incidentberedskap och försvarsförmåga återkommer i samtliga tidningar. Med Altheides definition av frames som övergripande, inramande superteman, kan vi tala om "Sverige har en bristande incidentberedskap" som en sådan återkommande frame. Den bristande incidentberedskapen ingår som ett element i flertalet artiklar, och utgör huvudämne i de opinionsartiklar som är kritik av Försvarsmakten. Det är alltså inte bara en tes som anförs, det är något större som ramar in hela artiklar. Under denna frame ingår några olika tydliga teman.

Ryska påsken blir med framen "Sveriges bristande incidentberedskap" ett fall av denna bristande incidentberedskap. Händelsen tenderar att användas som ett argument för olika försvarspolitiska ställningstaganden. Ett återkommande tema under framen "Sverige har en bristande incidentberedskap" är att Försvarsmakten behöver mer resurser för att kunna fullfölja sitt uppdrag att ha ständig incidentberedskap. Inom detta tema tolkas den politiska konflikten mellan ÖB Sverker Göransson och regeringen. Ett annat återkommande tema som behandlas i samband med framen att Sverige brister i sin incidentberedskap är Sveriges förhållande till Nato, som också återkommande beskrivs som ett problem. Kravet att Sverige ska gå med i Nato lyfts i opinionsmaterialet i *Dagens Nyheter* och i *Expressen*.

Rysslands beteende beskrivs som förändrat. Incidenten framställs som något som vars like inte inträffat sedan kalla kriget. Trots att det inte finns samsyn i vilken mån Ryssland är det, är det genomgående som hot Ryssland behandlas. Det finns en kategori artiklar som är analyser av hotbilden från Ryssland, i dessa beskrivs Ryssland som att det inte är, eller i varje fall ett ytterst begränsat, hot mot Sverige. I andra artiklar beskrivs Ryssland ändå som ett hot, utan att det närmare specificeras i vilken mån det är det. I varje fall är "Ryssland som hot" en återkommande inramning, eller frame i artiklarna.

Ett återkommande tema är Rysslands militärreform, som alltså anses kunna förklara i vilken mån Ryssland utgör ett hot. Det är omstritt vad militärreformen kommer att innebära, en förekommande tolkning är att den kommer att innebära att Ryssland blir mer kapabelt att angripa västländer, en annan att Ryssland kommer fokusera resurserna i syd.

Ett annat återkommande tema är Rysslands stormaktsambitioner. Ryssland påstås vara intresserat av större inflytande, att bli en regional stormakt och att flytta fram sina positioner. Detta beskrivs som något som kan få negativa konsekvenser för Rysslands omvärld. Rysslands stormaktsambitioner sätts i samband med Putin. Putin beskrivs som mindre demokratisk, och rentav som ett hot mot sitt eget land. Bilder av Putin förekommer vid flera tillfällen i kvällstidningarna.

Apropå Ryssland som stormakt förekommer ett flertal omnämningar om den forna stormakten Sovjetunionen och dess agerande under kalla kriget. Rysslands beteende vid ryska påsken liknas vid hur Sovjet agerade under kalla kriget, det vill säga mer aktivt och aggressivt.

Uppgifterna om ryska påsken, samt även om den andra incidenten kommer från anonyma källor som beskrivs som med insyn i relevanta områden. De som uttalar sig i artiklarna är anonyma källor, anställda inom Försvarsmakten, politiker och försvarsexperter från Sverige, men också från andra västländer. I ett enda fall uttalar sig en rysk medborgare i en artikel och då är det en oppositionell militärexpert. Det finns alltså en påtaglig frånvaro av ryska röster i nyhetsrapporteringen.

Särdrag i enskilda tidningar

Svenska Dagbladet skrev flest artiklar om incidenten vid Gotska Sandön. *Svenska Dagbladet* var också den tidning som lyfte upp händelser relaterade till incidenten vid flest tillfällen på förstasidan.

Dagens Nyheter avviker påtagligt från de andra undersökta tidningarna i det att denna tidning helt saknade artiklar om ryska påsken 22 april. *Dagens Nyheter* är också den enda tidning som vid något tillfälle har en rysk röst som yttrar sig till tidningen. *Expressen* och *Dagens Nyheter* hade opinionsmaterial där det lyftes krav på att Sverige ska gå med i Nato.

Aftonbladet var den enda tidningen som skrev artiklar där händelseutvecklingen kring ryska påsken ramades in som fall av ökande svensk oro för Ryssland. Här har vi alltså en ovanlig, men annan förekommande frame i materialet.

Diskussion

Resultatet i förhållande till tidigare forskning

De resultat som framkommit avseende hur ryska påsken och Ryssland framställdes tycks bekräfta tidigare forskning om hur svenska medier skildrar Ryssland, och ryskt militärt agerande. I Kenny Grips *En analys av den svenska tidningsrapporteringen under Krimkrisen* och i Sverker Oredssons *Svensk oro: Offentlig fruktan i Sverige under 1900-talets senare hälft* framställs Sveriges attityd till Ryssland i den förra vid Ukrainakrisen, i den senare under 1900-talets senare hälft som att Ryssland är en källa till oro. MSB:s rapport och Grips uppsats visar att Sverige är inlemmat i det västliga nyhetssystemet, och att det främst är perspektiv från västländerna som får utrymme i svenska medier. I enlighet med detta är det förutom svenska perspektiv, nästintill uteslutande perspektiv från andra västländer som får utrymme i nyhetsrapporten om ryska påsken 22–30 april.

Rädslans diskurs och riskkommunikation

Oro, obehag och skräck är begrepp som förekommer i nyhetsrapporteringen om ryska påsken. "Ryssland som hot", eller som en risk, är återkommande. Trots att Ryssland beskrivs som ett hot saknas ofta påståenden om att Ryssland har förmåga att angripa Sverige. Det är inte svårt att tolka detta som någonting som tas för givet på grund av ett underliggande förgivettaget narrativ om Ryssland som hot. Detta går att tolka som ett exempel på en ensidig, förenklad, och något överdriven riskkommunikation.

Kalla kriget nämns återkommande i samband med ryska påsken, och jämförelser görs mellan Sovjetunionen då, och Ryssland nu. Detta kan tänkas spela på välbekanta hot och scenarier som läsarna enkelt kan ta till sig.

Sammantaget pekar detta på en möjlig förekomst av en rädslans diskurs i det studerade materialet. Visserligen besvaras frågan om i vilken mån Ryssland är ett hot mot Sverige i de fördjupande analyserna av Ryssland med att Ryssland är ett begränsat eller inget hot. Men för den som inte läser dessa fördjupande artiklar, den som kanske rentav bara läser löpsedlarna, blir bilden en annan.

Det fanns en tydlig tendens i opinionsartiklarna under veckan att använda incidenten för att argumentera för sakpolitiska ställningstaganden. Dessa sakpolitiska ställningstaganden är för åtgärder som antas höja Sveriges försvarsförmåga. Dels höjda försvarsanslag, dels medlemskap i Nato. Detta tycks också helt i linje med hur Altheides teori om riskkommunikation och rädslans diskurs karakteriserats i teorikapitlet.

Kan nyhetsrapporteringen ha bidragit till förändringar i den svenska opinionen?

Inledningsvis togs två exempel upp på svängningar i opinionen som skulle kunna ha påverkats av nyhetsrapporteringen om ryska påsken. Den ena var ökande oro för Ryssland. Den andra var stödet för svenskt medlemskap i Nato. Som konstaterats i metodkapitlet är det inte möjligt att inom ramen för den här undersökningen fastställa samband mellan framställningen av ryska påsken och svängningar i opinionen. Men det är däremot möjligt att påstå att det är möjligt att det bidrog till svängningar.

Det skrevs omfattande om ryska påsken under den studerade veckan. Händelsen och händelser kopplade till den var huvudnyheter vid flera tillfällen under perioden. Enligt McCombs dagordningsteori borde händelsen med tanke på hur pass prioriterad den var under veckan ha hamnat högt på agendan över vad allmänheten vid tillfället såg som viktiga frågor (Shehata, 2012, s. 320).

Angående ökande oro för Ryssland saknas siffror året innan, och ett antal ytterligare innan, ryska påsken. De 53 procent som uppger att de är ganska, eller mycket oroade över Ryssland avviker inte i hög grad från de uppmätta siffrorna 2008, då 55 procent angav att de var oroade (se tabell 1). Samtidigt som åren emellan där frågan om oro för Ryssland inte ställdes i nationella SOM-undersökningen blir ytterligare problem för att bedöma huruvida oron ökade i samband med ryska påsken. Visserligen var ryska påsken en prioriterad nyhet i alla de undersökta tidningarna, i synnerhet i *Svenska Dagbladet*. Visserligen beskrevs Ryssland återkommande som ett hot. Samtidigt är det vanskligt att uttala sig om opinionens utveckling på längre sikt utifrån ett nedslag en kort tidsperiod efter en uppseendeväckande händelse. Vidare till dagordningsteorins andra nivå, det vill säga hur de attribut medier knyter till aktörer och sakfrågor kan påverka läsarnas uppfattningar om dem. Ryssland beskrivs som ett hot, även om det i fördjupande artiklar om Ryssland beskrivs som ett begränsat sådant.

Ryssland beskrivs som mer aktivt och med militära och stormaktspolitiska ambitioner. Samtidigt är framställningen av Ryssland som en motpart till Sverige, och en typ av hot, helt i enlighet med tidigare forskning från andra längre och kortare tidsperioder. Som redogjorts för ovan, skriver *Aftonbladet* en del om ökad oro för Ryssland under den undersökta perioden, men dessa artiklar har mer att göra med *Aftonbladets* journalisters uppskattning av debattklimatet. Med jämförelser med nyhetsrapporteringen från fler tidpunkter 2013 och de närmaste åren kring detta år vore det möjligt att uttala sig närmare om den framställning av Ryssland som framgår ur nyhetsrapporteringen är avvikande. Utan sådana jämförelser är det svårt att uttala sig om den framställning av Ryssland som framgår ur den här undersökningen är en brytning med, eller i kontinuitet med, andra skildringar av Ryssland i svenska medier.

När det gäller Nato-stödet som faktiskt påtagligt ökade mellan tidsperioden 2012–2013 (se tabell 2) tycks det möjligt att nyhetsrapporteringen om ryska påsken kan ha spelat en viss roll. Dels var det Nato-plan som agerade mot den ryska övningen, när Sverige saknade beredskap, vilket framhävs i nyhetsartiklarna om ryska påsken. Dels drivs tesen att ryska påsken stärker argumentet för ett svenskt Nato-medlemskap i *Dagens Nyheter* och *Expressen*. Syftet med dessa artiklar är ju att använda incidenten för att skapa stöd för Nato-medlemskap. Det finns däremot inte något exempel på polemik mot ett Nato-medlemskap under perioden.

Den andra sakpolitiska frågan som lyftes apropå ryska påsken var ökade försvarsanslag till Försvarsmakten. Detta diskuterades åtskilligt i de studerade tidningarna. Även här används återkommande ryska påsken som ett argument för att försvarsanslagen måste höjas. Om vi vill undersöka om detta kan ha skett samtidigt som en växling i opinionen angående minskade försvarskostnader möts vi av samma problem som ifråga om ökande oro för Ryssland. 2012 och åren innan dess ställdes inte frågan i nationella SOM-undersökningen om man vill se minskade utgifter för försvaret. Mellan 2013 och 2014 skedde emellertid en markant minskning av de som vill se minskade försvarskostnader, från 32 till 18 procent av de svarande i nationella SOM-undersökningen. Ulf Bjereld tolkar detta som ett utslag av tonläget i försvarsdebatten, och exemplet på ryskt agerande i Ukraina och nära Sverige (Bjereld & Ydén, 2015, s. 290). Det höga tonläget i försvarsdebatten, och exempel på ryskt agerande nära Sverige fanns i varje fall under perioden som undersöks i den här studien. Återigen är det vanskligt att dra några slutsatser om saken.

Sammanfattning

I de fyra undersökta tidningarna framställdes ryska påsken som en uppseendeväckande händelse. Dels därför att Ryssland agerade på ett sätt man menade inte förekommit sedan kalla kriget. Dels därför att Sverige inte skickade upp några jaktplan trots att de ryska planen flög rakt mot svenskt luftrum.

Ryssland framställs som ett hot, eller en risk. När hotbilden från Ryssland analyseras i de fyra tidningarna anses hotet från Ryssland mot Sverige vara begränsat, eller rentav frånvarande. Rysslands agerande förklaras i artiklarna mot bakgrund av militärreformen, stormaktsambitioner och Vladimir Putin. Det förekommer liknelser mellan Rysslands agerande vid ryska påsken, och Sovjetunionens under kalla kriget.

I gestaltningen av Sverige, och svenskt agerande, framställs det som uppseendeväckande och otillräckligt att Sverige inte skickade upp stridsflyg mot Ryssland. I en del artiklar är framen "Sveriges bristande incidentberedskap", där ryska påsken tolkas som ett exempel på denna bristande beredskap. Utifrån bristerna i beredskapen används ryska påsken återkommande som ett argument för ökade anslag till Försvarsmakten, och för medlemskap i Nato.

Det sätt som Rysslands agerande skildras på, och de åtföljande kraven på politiska åtgärder, är i linje med hur David L. Altheide beskriver rädslans diskurs och riskkommunikation.

Det är möjligt att nyhetsrapporteringen om ryska påsken påverkade opinionen i försvars- och säkerhetspolitiska frågor, men det går inte att sluta sig till någon slutsats om det. Klart är emellertid att medlemskap i Nato förespråkades i studerade artiklar, och att stödet för ett svenskt Nato-medlemskap ökade mellan 2012 och 2013.

Resultaten av denna undersökning bekräftar en bild av Ryssland, och svenska mediers förhållningssätt till Ryssland, som framkommer ur tidigare forskning.

Förslag på vidare forskning

I den här studien görs antaganden om medieeffekter, och det hävdas med hjälp av dessa antaganden att somliga av resultaten i studien kan ha haft effekter på opinionen. Men några tydligt belagda slutsatser om medieeffekter av de undersökta artiklarna saknas. Därför vore det intressant att pröva sambandet mellan exempelvis förekomsten av krav på högre försvarsanslag, i samband med en incident involverande främmande makt, och förändringar i opinionen. Detsamma gäller de andra teman och inramningar jag tagit fram i den här undersökningen. Eftersom ju denna uppsats varit en fallstudie har flera andra händelseförlopp genomkorsat fallet, utan att kunna behandlas närmare i uppsatsen i all sin komplexitet. Det saknas exempelvis en detaljerad undersökning av den svenska försvarsdebatten, och hur den skildrades i svenska medier, åren kring ryska påsken.

Källförteckning

Litteratur

Altheide, D.L. (2014). *Media Edge: Media Logic and Social Reality*. New York: Peter Lang

Altheide, D.L. (1987). Reflections: Ethnographic Content Analysis. *Qualitative Sociology*, 10 (1), 65–77. doi:10.1007/BF00988269

Altheide, D.L. (1996). *Qualitative Media Analysis*. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.

Asp, K. (1986). *Mäktiga massmedier: Studier i politisk opinionsbildning*. Stockholm: Förlaget Akademilitteratur AB.

Bjereld, U. & Ydén K. (2015). Skärpt försvarsdebatt – Nato, Ryssland och försvarsutgifter. I Red. A Bergström, H Oscarsson M Oscarsson, *Fragment*. Göteborg: SOM-institutet

Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H., & Wängnerud, L. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Göteborg: Norstedts juridik.

Grip, K (2014). *En analys av den svenska nyhetsrapporteringen under Krimkrisen*. Försvarshögskolan. Hämtad 2017-05-02 från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:729363/FULLTEXT01.pdf>

Hök, J., Nygren, G. (red.) (2016). Ukraina och informationskriget – journalistik mellan ideal och självcensur. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Hämtad 2017-05-02 från <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/28052.pdf>

Kragh, M. & Åberg, S. (2017). Russia's strategy for influence through public diplomacy and active measures: the Swedish case. I *Journal of Strategic Studies*. 1-44. doi: 10.1080/01402390.2016.1273830

McCombs, M.(2006). *Makten över dagordningen – om medierna, politiken och opinionsbildningen*. SNS förlag.

Moscovici, M. (2008). *Russia's Portrayal in The Western Media: A Quantitative Analysis of Leading Media Agency News Stories in 2007*. Arlington: University of Texas at Arlington.

Hämtad 2017-05-02 från

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.319.2340&rep=rep1&type=pdf>

Oredsson, S. (2003). *Svensk oro: Offentlig fruktan i Sverige under 1900-talets senare hälft*. Lund: Nordic Academic Press.

Shehata, A. (2012). Medierna och makten över publiken. I J Strömbeck (red.) *Medierna och demokratin*. Lund: Studentlitteratur AB.

Artiklar

Blomgren, J. (2013, 29 april) Putin ett hot mot sitt eget land. *Svenska Dagbladet*, s. 11

Brandt, Z. & Larsson, M. (2013, 24 april). Finns det en dold agenda bakom skriverierna om de ryska planen?, *Expressen*, s. 3

Cardell, J., Rogsten, E. & Rydhagen, M. (2013, 22 april) Målet: Sverige. *Expressen*, s 8-9

Eidevall, M. (2013, 24 april). Militärchefer slår tillbaka mot kritik. *Svenska Dagbladet*, s. 12

Eidevall, M. & Holmbom, R. (2013, 26 april) Krav på att se över svensk beredskap. *Svenska dagbladet*, s. 8

Eidevall, M., Holmström, M., & Åkerman, M. (2013, 23 april). Bristande beredskap får kritik i flera läger, Mårten Eidevall, Mikael Holmström, Mikaela Åkerman. *Svenska Dagbladet*, s. 8-9

Eriksson, N. (2013, 22 april) De övade en attack, *Aftonbladet*, s. 8-9

Eriksson, N. & Melin, E. (2013, 22 april) Stod kvar på marken. *Aftonbladet*, s. 10-11

Ett helgstängt försvar (2013, 23 april). *Dagens Nyheter*, s 2

Gür, T. (2013, 27 april) Om vi hukar idag hur blir det i kris? *Svenska Dagbladet*, s. 4

Hansson, W. (2013, 22 april). Kalla krigets vibbar känns i ryggmärgen. *Aftonbladet*, s. 12

Holmbom, R. (2013, 30 april). Hård kritik mot flygberedskap. *Svenska Dagbladet*, s. 14

Holmbom, R. & Holmström, M. (2013, 25 april) Spionplan nära svensk övning. *Svenska Dagbladet*, s 8-9

Holmström, M. (2013, 22 april). Ryskt flyg övade anfall mot Sverige. *Svenska Dagbladet*, s. 6-7.

Holmström, M. (2016, 22 april) Ryssland: Bombövningarna mot Sverige är ett mediepåhitt. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2017-05-02 från <http://www.dn.se/nyheter/sverige/ryssland-bombovningarna-mot-sverige-ar-ett-mediepahitt/>

Holmström, M. (2016, 2 februari) Ryssland övade kärnvapenanfall mot Sverige. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2017-05-02 från <http://www.dn.se/nyheter/sverige/ryssland-ovade-karnvapenanfall-mot-sverige/>

Karlsson, K.J., Reuterskiöld, A., & Ölander, M. (2013, 23 april) Försvaret – en fråga där alla går till anfall. Den ryska bombplansövningen mot Sverige blottar ett uppskruvat tonläge i den svenska försvarsdebatten. *Expressen*, s. 10-11.

Kärrman, J. & Larsson, M.J. (2013, 23 april) Försvarspolitikerna kände inte till luckorna i beredskapen. *Dagens Nyheter*, s. 10

Larsson, M. (2013, 22 april). De har åter ambitioner att spela en större roll i världspolitiken. *Expressen* s. 9

Larsson, M. (2013, 23 april) Ryssarna testade hur vakna vi var – möttes av snarkningar. *Expressen*, s. 9

Linder, A.P.J. (2013, 23 april) Anser regeringen att Natos plan flög i onödan? *Svenska Dagbladet*, s. 4

Mellin, L. (2013, 23 april) Bristerna: försvarets trumfkort. *Aftonbladet* s. 10

Nevéus, I. (2013, 23 april). Den ryska militären är ointresserad av Sverige. *Dagens Nyheter*, s. 10

Nilsson, M. & Roström Andersson, S. (2013, 23 april) Motivet: En maktkamp. *Aftonbladet*, s. 8-9

Persson, I. (2013, 23 april) Danmark kan inte försvara Sverige. *Aftonbladet*, s. 2.

Spasiba, grabbar. (2013, 23 april) *Expressen*, s. 2

Sundström, D. & Johansson, P-E. (2013, 23 april) Stärk försvaret av närområdet. *Svenska Dagbladet*, s. 6

Svensson, O. (2013, 25 april) Ryssen kom – igen. Flög spionplan mellan Öland och Gotland i helgen, *Aftonbladet*, s. 21

Så har oron växt för den ryske björnen (2013, 23 april, *Aftonbladet*, s. 10-11,

Widman, A. (2013, 23 april) Svenska stridskrafter helt beroende av Nato". *Dagens Nyheter*, s.

Bilagor:

Bilaga 1: Analyserade artiklar

Svenska Dagbladet

Sverige attackmål i rysk flygövning. Puff (22 april)

Ryskt flyg övade anfall mot Sverige (22 april)

Krävs på besked. Puff (23 april)

Anser regeringen att Natos plan flög i onödan? (23 april)

Stärk försvaret av närområdet (23 april)

Bristande beredskap får kritik i flera läger (23 april)

Militärchefer riktar kritik mot politiker. Puff (24 april)

Militärchefer slår tillbaka mot kritik (24 april)

Ny incident med ryskt militärflyg. Puff. (25 april)

Spionplan nära svensk övning (25 april)

Bistra tider för nymoderat försvarspolitik, Puff (26 april)

Krav på att se över svensk beredskap (26 april)

Om vi hukar idag, hur blir det i kris? (27 april)

Försvaret jagar läckor efter SvD: s uppgifter (27 april)

Håll tyst, vår beredskap är god (28 april)

Putin, ett hot mot sitt eget land (29 april)

Hård kritik mot flygberedskap (30 april)

Dagens nyheter

Försvaret tagna på sängen. Puff. (23 april)

Ett helgständigt försvar (23 april)

Svenska stridskrafter helt beroende av Nato (23 april)

Försvarspolitikerna kände inte till luckorna i beredskapen (23 april)

Den ryska militären är ointresserad av Sverige (23 april)

Krav på svar om JAS-plan (24 april)

Reinfeldt inväntar ryssflygsanalys (25 april)

Oenighet i fråga om luftrum (26 april)

Relationen mellan försvaret och regeringen har aldrig varit sämre. Misstron mot ÖB är kompakt. Den senaste tidens händelser har vidgat sprickan. Puff.(27 april)

Sprickan har aldrig varit djupare (27 april)

Ryssen kommer – eller? (28 april)

Aftonbladet

Ryska bombplan övade attack mot Sverige. Dök upp i formation över Östersjön. Följdes efter av Nato – mitt i natten. Puff. (22 april)

De övade en attack (22 april)

Stod kvar på marken (22 april)

Kalla krigets vibbar känns i ryggmärgen (22 april)

Försvarets egna spaningsbilder. Puff. (23 april)

Lena Mellin: Gissa tre gånger vem som tjänar mest på försvarets brister. Puff (23 april)

Danmark kan inte försvara Sverige (23 april)

Motivet: En maktkamp (23 april)

Bristerna: försvarets trumfkort (23 april)

Så har oron växt för den ryske björnen (23 april)

Lugn i stormen (25 april)

Ryssen kom – igen- Flög spionplan mellan Öland och Gotland i helgen. (25 april)

Expressen

Ryska bombplan övade mot attackmål i Stockholm: Inga svenska piloter i tjänst. Danmark reagerade snabbare. Puff (22 april)

Målet Sverige (22 april)

De har åter ambitioner att spela en större roll i världspolitiken (22 april)

Spasiba, grabbar (23 april)

Rättelse angående Karlis Neretnieks (23 april)

Taktiken i luften. Stridsledningscentraler pekas ut som flygens tänkbara mål (23 april)

Ryssarna testade hur vakna vi var – möttes av snarkningar (23 april)

Försvaret – en fråga där alla går till anfall. Den ryska bombplansövningen mot Sverige blottar ett uppskruvat tonläge i den svenska försvarsdebatten (23 april)

Finns det en dold agenda bakom skrivierna om de ryska planen? (24 april)